

Arbetsrapport nr. 43

Bilden av funktionshinder

En studie av nyheter i Sveriges Television

Marina Ghersetti

Arbetsrapport nr. 43

Bilden av funktionshinder

En studie av nyheter i Sveriges Television

Marina Ghersetti

ISSN 1101-4679

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation
Box 710, 405 30 GÖTEBORG
Telefon: 031-773 49 76 • Fax: 031-773 45 54
E-post: majken.johansson@jmg.gu.se
2007

Undersökningen har genomförts på uppdrag av Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO). Sveriges Television har varit behjälplig med sökningar av nyhetsinslag i SVT:s programdatabas.

Kodningsarbetet har gjorts av biträdande forskare Johannes Bjerling.

Göteborg i december 2006,

Marina Ghersetti
Universitetslektor

INNEHÅLL	sid:
INLEDNING	4
Att synas är att finnas	4
Handikapp och handikappade	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
ANALYSERAD TIDSPERIOD OCH MEDIER	7
Två syntetiska veckor	8
Urval av inslag	8
Urval genom sökord	10
Bortfall	11
Analysenheter	12
TVÅ GENOMSNITTLIGA VECKOR	13
När funktionshinder finns med i bakgrunden	14
Äldre och psykiskt sjuka	15
Forskning och vetenskapliga rön	17
Övriga inslag	17
Medverkan i andra nyhetsinslag	18
BILDEN AV FUNKTIONSHINDER	19
Specificering av funktionshinder	20
Ämnesområden	20
Positiva och negativa nyheter	21
Individ och kollektiv	22
Problem och abstrakta grupper	23
Typ av problemformulering	24
Sammanfattning	25
BILDEN AV PERSONER MED FUNKTIONSHINDER	27
Att tala själv eller omtalas	28
Privatperson eller talesman	30
Typ av funktionshinder	31
Stereotypa roller	32
Deltagande eller utanförskap i bild	34
Sammanfattning	35
SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	37
REFERENSLISTA	39
BILAGOR:	
Bilaga 1: Exempel på inlagslista och sökord från sökningar på ämnesord i SVT:s programdatabaser	41
Bilaga 2: Analyserade sändningar	42
Bilaga 3: Indexvärden över representation och positiv/negativ vinkel fördelade på ämnesområden	44
Bilaga 4: Tabellbilaga	45
Bilaga 5: Kodbok	46

INLEDNING

I avhandlingen *På nära håll är ingen normal* (2002) visar Karin Ljuslinder att som mest 2,2 promille av SVT:s totala sändningstid under en period på 45 år (1956-2000) handlar om funktionshinder och funktionshindrade personer. Sedan 1975 har andelen legat ganska oförändrad på ca 1,8 promille. Merparten av de analyserade inslagen utgörs av nyheter, sport och aktualitetsmagasin.

I sin genomgång av hur mediernas roll i det handikappolitiska arbetet har framhållits finner hon att lagstiftning, politiska måldokument, utredningar och mediepolitiska dokument i första hand lyfter fram begreppet tillgänglighet. Innehållsliga åtgärder nämns nästan inte alls. För SVT:s del, konkluderar Ljuslinder, har de handikappolitiska målen huvudsakligen kommit att operationaliseras i termer av teknisk tillgänglighet till programutbudet. Återstår gör däremot arbetet med delaktighet i programproduktionen och delaktighet i innehållet.

I SVT:s snart två år gamla mångfaldsplan, från januari 2005, står inget om funktionshinder eller personer med funktionshinder.¹ Mångfald begränsas till att omfatta etnisk, religiös och kulturell mångfald. För personer som faller in under dessa kategoriseringar har SVT däremot formulerat tydliga mål för såväl medverkan och synlighet i programinnehållet som vid rekrytering av personal. För andra grupper saknas däremot fortfarande denna typ av uttalade mål för televisionens verksamhet.

Att synas är att finnas

Att medier har makt är ett påstående som knappast någon skulle bestrida. Det är snarare en fråga om vilken makt medierna har, över vad och över vem.

Inom medievetenskapen fanns tidigare uppfattningar om medierna som en viktig kanal för personer och organisationer med makt i samhället och senare om medierna, och journalisterna, som självständiga aktörer med stor påverkan på den offentliga debatten. Idag definierar forskningen mediernas makt i samhället framförallt på två områden.

Det första handlar om förståelseramar: Snarare än att bestämma vad vi tänker, tycker och gör har medierna betydelse för vad vi tycker det är viktigt att ha en uppfattning om. Medierna utgör med andra ord en viktig källa för våra föreställningar om vad som är önskvärt och icke önskvärt, normalt och onormalt, möjligt och omöjligt.² Särskilt viktiga för vår kunskap och uppfattningar om verkligheten är medierna på de områden och sammanhang där vi saknar egna erfarenheter.

Det andra området där mediernas makt är mycket stor har att göra med de villkor medierna ställer. Medierna verkar inom och utifrån en egen logik som sätter upp ramarna för vilka personer, händelser och förhållanden som uppmärksammas, hur dessa bearbetas och slutligen hur de presenteras för publiken. Kent

---

¹ Policy för etnisk och kulturell mångfald i SVT 2005.

² Nohrstedt, Stig Arne & Camauër, Leonore 2006.

Asp kallar detta för samhällets medialisering. Fenomenet kännetecknas av att politiker och andra aktörer som har med medierna att göra har övergått från att anpassa sig till medielogiken till att själva använda sig av den.³ Detta innebär att de som behärskar medielogiken i större grad än tidigare kan påverka den bild som medierna ger av dem själva och av de frågor som de har intresse i.

Å ena sidan handlar alltså mediernas makt om att vara en arena för samhällets offentliga samtal. De aktörer som finns med och syns i detta samtal är också de som allmänheten bedömer och bildar sig uppfattningar om. Å andra sidan kan mediernas makt förstås som ett krav på anpassning till formatet. De aktörer som inte lär sig mediernas villkor riskerar att hamna utanför det offentliga samtal där allmänhetens bilder av verkligheten skapas, etableras och upprätthålls.

Ur detta perspektiv är frågan om hur medierna behandlar och förhåller sig till minoriteter i samhället viktig. Det handlar om synliggörande men i förlängningen också om deltagande och normalisering. Journalisten och medieforskaren Ylva Brune uttrycker det på följande sätt: ”Att på något sätt synas i medierna som intervjuad, porträtterad eller omtalad är den mest grundläggande formen av tillträde till det offentliga rummet. Osynliggörande av personer ur underordnade grupper kan vara en form för diskriminering.”⁴

Handikapp och handikappade

I denna undersökning tillämpas Handikappförbundens definition av handikapp. På förbundens hemsida står:

Verksamheten inom Handikappförbundens samarbetsorgan anknuter till det miljörelaterade handikappbegreppet. Det utgår ifrån att en människa har en skada eller sjukdom, som i sin tur ger en funktionsnedsättning.

Om den som har en bestående funktionsnedsättning möter betydande svårigheter i sin dagliga livsföring, uppstår ett handikapp mellan personen och det övriga samhället.⁵

Definitionen öppnar för flera tolkningar och lämnar egentligen inga tydliga avgränsningar mot olika typer av skador, sjukdomar och diagnoser. Den tar heller inte ställning till om handikappet är en subjektiv fråga eller en objektiv, eller både och. Vem definierar ett funktionshinder och graden av det, individen själv eller samhället?

Frågan ska inte problematiseras vidare här. Men den har betydelse för hur funktionshinder har identifierats i undersökningens innehållsanalys, vilket diskuteras längre fram. Den har också betydelse för uppgifter om hur många funktionshindrade personer som finns i Sverige.

Enligt Hjälpmedelsinstitutet antas 1,2 miljoner människor i Sverige ha någon form av permanent funktionsnedsättning. Detta motsvarar 21 procent av svenska befolkningen eller var femte person. I en annan undersökning från SCB uppger lika många personer, 1,2 miljoner, i arbetsför ålder (16-64 år), att de har någon form av funktionshinder.⁶ Det totala antalet människor i arbetsför ålder är lägre än

---

³ Asp, Kent 2002.

⁴ Brune, Ylva 2006.

⁵ <http://www.hso.se>

⁶ <http://www.hso.se>

Sveriges hela befolkning och resultaten överensstämmer således inte. De visar dock att definitionen av funktionshinder varierar mellan olika undersökningar och att fler upplever sig ha funktionsnedsättning än mer objektiva mätningar ibland visar. Trots skillnaderna mellan de två källorna, kan man konstatera att personer med funktionshinder utgör en stor grupp i samhället.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna undersökning är att kartlägga rapporteringen om funktionshinder och personer med funktionshinder i Sveriges Televisions (SVT) aktuella nyhetsprogram.

Undersökningen har tre huvudsakliga frågeställningar:

1. I vilken utsträckning rapporterar SVT:s nyhetsprogram om funktionshinder?
2. Vilka typer av funktionshinder kommer fram i nyhetsinslagen och i vilka sammanhang förekommer de?
3. Hur rapporterar nyhetsinslagen om personer med funktionshinder?

ANALYSERAD TIDSPERIOD OCH MEDIER

Man kan grovt skissa på tre olika typer av medverkan för funktionshinder/funktionshindrade personer i SVT:s aktualitetsprogram:

1. Frågor som rör funktionshinder/funktionshindrade personer står i centrum för inslaget, till exempel en funktionshindrad persons erfarenhet av kollektivtrafiken.
2. Frågor som rör funktionshinder/funktionshindrade har en underordnad plats i inslaget, till exempel när inslaget handlar om resurser till medicinsk forskning och vilken effekt dessa i förlängningen har för synskadade personer.
3. Frågor som rör funktionshinder/funktionshindrade förekommer endast perifert eller förbigående i inslaget, till exempel när en person i rullstol syns i bild i bakgrunden helt oberoende av inslagets innehåll.

Inslag där funktionshinder och personer med funktionshinder utgör det centrala innehållet kan man hitta i programdatabaser genom sökningar på ämnesord som relaterar till funktionshinder, olika diagnoser, handikappföreningar och liknande. Även de flesta inslag där funktionshinder finns med, men inte är inslagets huvudsakliga innehåll eller vinkel kan hittas på detta sätt. För att däremot hitta den tredje typen av inslag som nämns i sammanställningen ovan krävs en innehållsanalys av samtliga nyhetsinslag. Observera dessutom att endast synliga funktionshinder kan mätas på detta sätt.

En innehållsanalys kan vara kvantitativ eller kvalitativ. Oftast handlar det om en kombination av de två metoderna, det vill säga att analysen kvantifierar egenskaper som i större eller mindre grad bygger på någon form av tolkning. Kvantitativa undersökningar lämpar sig för större datamängder och möjliggör om urvalet är tillräckligt stort generella slutsatser. Kvalitativa undersökningar går mer på djupet och begränsas därför till mindre datamängder. Generaliserbarheten är begränsad med denna typ av metod. I båda fallen är innehållsanalys en mycket tidskrävande metod. Av resursskäl har därför avgränsningar av både undersökningsperiod och undersökningsmaterial varit nödvändiga här.

Undersökningen syftar till att kartlägga hur SVT:s bevakning av funktionshinder ser ut i dagsläget. Därför har närhet i tid varit ett kriterium för val av undersökningsperiod. Till att börja med valdes hela 2005 som undersökningsår, efterhand lades även första halvan av 2006 till. Sammanlagt har 18 månader analyserats.

Ur denna period har dels två syntetiska veckor konstruerats, dels har ett urval av inslag om funktionshinder och personer med funktionshinder tagits fram, alltså två delvis överlappande datamängder. Den första datamängden, de två syntetiska veckorna, har analyserats kvalitativt. På den andra mängden har kvantitativ innehållsanalys tillämpats.

Två syntetiska veckor

För att kunna få en uppfattning om i vilken utsträckning SVT:s nyhetsprogram rapporterar om funktionshinder har samtliga inslag i Rapport kl 19.30, Aktuellt kl 21.00, Kulturnyheter kl 19.00 (måndag-fredag) och Sportnytt kl 22.00 (måndag-fredag) analyserats under två syntetiska veckor.

Genom att välja ut två slumpmässiga kalenderveckor riskerar man att enstaka nyhetshändelser får ett orimligt stort genomslag i analysen, och att undersökningsresultatet därmed inte blir representativt och tillförlitligt. Detta kan undvikas genom konstruktion av så kallade syntetiska veckor. 14 undersökningsdagar har därför hämtats från april och oktober månad 2005, två månader utan särskilda helgdagar eller då handikappfrågor särskilt uppmärksammades. Undersökningsdagarna i en syntetisk vecka – en för varje veckodag – har valts ut genom lottdragning. Dagarna har spridits ut över månaden genom att högst två undersökningsdagar har tillåtits infalla samma vecka.⁷

De syntetiska veckorna är:

April 2005	vecka:	Oktober 2005	vecka:
måndag 25/4	v 17	måndag 31/10	v 44
tisdag 19/4	v 16	tisdag 18/10	v 42
onsdag 6/4	v 14	onsdag 5/10	v 40
torsdag 28/4	v 17	torsdag 27/10	v 43
fredag 15/4	v 15	fredag 14/10	v 41
lördag 2/4	v 13	lördag 1/10	v 39
söndag 17/4	v 15	söndag 23/10	v 42

Urval av inslag

Inslag som handlar om funktionshinder och personer med funktionshinder har analyserats i samtliga sändingar av Rapport (SVT1), Aktuellt (SVT2), Kulturnyheter (SVT2), Sportnytt (SVT2), Sportspegeln (SVT1) samt de regionala nyhetssändningarna ABC, Gävledala, Mittnytt, Nordnytt, Smålandsnytt, Sydnytt, Tvärsnytt, Värmlandsnytt, Västerbottensnytt, Västnytt och Östnytt (SVT2).

Urvalet har gjorts i flera steg. Ett första urval gjordes av projektledare Ingrid Markovits på SVT. Genom fritextsökningar i SVT:s programdatabas SVT-katalogen identifierade hon inslag om funktionshinder. Fritextsökningar innebär att alla begrepp som ligger i databasens katalogposter kan ge träffar, sökningen är alltså inte begränsad till kodade ämnesord eller givna fält.

Sökorden valdes ut i samarbete med Handikappförbundens samarbetsorganisation (HSO). En vägledande princip har varit att söka på mer eller mindre övergripande begrepp, det vill säga begrepp som inte avser en specifik diagnos eller form av funktionshinder. Trunkering (*) har använts för att även hitta sammansatta ord, genitivformer, etc. I tillägg har sökningar gjorts på HSO:s samtliga 43 medlemsförbund av vilka de flesta i namnet refererar till något funktionshinder eller diagnos, till exempel Riksförbundet för Cystisk Fibros, Svenska Diabetesförbundet eller Förbundet för Blödarsjuka i Sverige.

⁷ Jfr. Andersson Odén, Tomas & Wadbring, Ingela (2003).

Tabell 1: Ämnesord som användes för sökningar i SVT:s programdatabas SVT-katalogen.

HSO	Teckentolk
HSO:s 43 medlemsförbund	Personlig assistent
Handikapp*	Paralympic*
Funktionshind*	Psykiatr*
Afasi	Psykisk*funktionshind*
Dysle*	Psykisk*handikapp*
Döv*	Schizofren*
Handikappidrott	Tillgänglighet
Hörselskad*	Teckenspråk
Synskad*	

Samtliga träffar i de ovan nämnda programmen listades av SVT. Listorna innehöll uppgifter om program, datum, tid och arkivnummer (se bilaga 1). För varje sökträff gjordes utskrifter på inslagen från SVT-katalogen. Från dessa listor och från katalogen gjorde sedan projektets medarbetare ett andra urval utifrån inslagets relevans för undersökningen. Kriterier för relevans har varit:

- att inslaget finns med i något av de program som ingår i analysen,
- att inslaget handlar om funktionshinder och/eller att personer med funktionshinder på något sätt medverkar i inslaget,
- att inslaget inte är en dubblett av inslag som redan sänts i samma program.

En första avgränsning gjordes till aktualitetsprogram med traditionellt nyhetsformat. Det innebär att program som till exempel Godmornon Sverige och Sverige Nu inte ingår i urvalet. Vidare ingår endast program från SVT1 och SVT2, inte program från några av Sveriges Televisions övriga kanaler.

Att avgränsa de inslag som handlar om funktionshinder och/eller de där personer med funktionshinder medverkar är inte oproblematiskt. Många av de inslag som kom med på listan från SVT:s programdatabas visade sig endast i förbigående nämna handikapp eller personer med funktionshinder. Som exempel kan nämnas ett inslag om staden Galvestone, USA, där orkanen Rita beräknas dra fram (Rapport 2005-09-23). I sammanfattningen av inslaget kan man läsa att "*Vägarna är igenkorkade och bensinen har tagit slut på mackarna. En bussbrand tog minst 20 äldre människors liv idag. Det är 35 grader varmt. En luftbro har upprättats med militära transportplan för att flyga upp sjuka och handikappade. Nu ikväll rapporteras att nybyggda fördämningar kring det tidigare drabbade New Orelans börjat rämna.*" Detta inslag har inte kommit med i undersökningens urval då det saknar en tillräckligt tydlig vinkel på funktionshinder och funktionshindrade personer. Liknande exempel är ett inslag om att deltidsanställd personal inom äldre- och handikappvården i Piteå erbjuds heltidsanställningar (Rapport 2005-04-20) och ett om hur två medlemmar i Knutbyförsamlingen har misshandlat en elev på en handikapptolett (Aktuellt 2005-08-15).

Exempel på innehållsbeskrivningar för några av de program som däremot ingår i urvalet är:

Rapport, 2005-05-30, titel "Handikappvecka":

"Idag inleds en tillgänglighetsvecka för rörelsehindrade och synskadade i landet. Det är Handikappförbundens samarbetsorgan HSO som organiserar veckan. De synskadades riksförbund inledde idag med att visa vilka problem de upplever i t.ex. köpcentra i Stockholm..."

Aktuellt, 2005-08-03, titel "Synskadade 2":

"Turerna kring lägenhetsaffärerna inom synskadades riksförbund fortsätter. När Aktuellt i höstas avslöjade att den tidigare ordföranden i förbundet skulle få en avtalspension på 33 000 i månaden, så försvarades det med att han skulle genomföra uppdrag åt förbundet. Nu visar det sig att han hittills inte fått ett enda uppdrag från styrelsen."

Sportspegeln, 2005-02-27, titel "Handikappfotboll":

"Det underbara i sportens värld är ju alla ögonblick av glädje, den sanna glädjen när någon lyckas. I Borås avgjordes en SM-final i fotboll fylld av allt det underbara."

Ett tredje urvalskriterium för val av inslag från SVT:s sökningslistor har varit att endast unika inslag ingår i undersökningsmaterialet. När samma inslag förekommit i listorna två gånger för samma sändning, eller har sänts i olika sändningar av samma program under en och samma dag, har de räknats som dubletter. Dessa har inte analyserats. I listan över Aktuellt's sändningar kl 21 fanns till exempel två inslag som utifrån rubrikerna borde varit relevanta för undersökningen, "Psykreform" och "Psykdelt". Vid en närmare granskning av vilka personer som medverkade, innehållsbeskrivning och inslagslängd visade det sig emellertid att det handlade om ett och samma inslag, som dock gett två träffar i sökningarna. Ett av dem valdes därför bort. Likaså har identiska inslag i till exempel Aktuellt's olika upplagor under samma dag valts bort. Om samma inslag däremot har sänts i Rapport och Aktuellt har det kommit med i analysen båda gångerna.

I de fall där tveksamheter om inslagens relevans förekommit har inslaget på detta stadium i urvalsprocessen ändå räknats in i undersökningsmaterialet. Inslagen beställdes från Statens ljud- och bildarkiv. Under analysen gallrades ytterligare några bort, då det visade sig att texten i SVT-katalogen givit en missvisande bild av inslagets relevans för undersökningen. Resterande inslag har ingått i undersökningen. Tidsangivelser för samtliga analyserade inslag finns i bilaga 2.

Urval genom sökord

Att hitta och identifiera ett undersökningsmaterial genom sökningar i databaser har både fördelar och nackdelar. En stor och uppenbar fördel är att metoden är tidsbesparande och smidig. Relevanta inslag identifieras och hittas snabbt i mycket stora datamängder, som fallet var i denna undersökning. När sökningarna dessutom gick att kombinera med utdrag ut SVT:s katalog över samtliga program var det möjligt att få en relativt god bild av inslagens innehåll.

Men metoden har också svagheter. Valet av sökord är naturligtvis avgörande för de träffar sökningarna får fram. Det finns alltid en risk för att sökorden inte är heltäckande, det vill säga får fram alla teoretiskt sett möjliga inslag. I detta fall har, som redan sagts ovan, sökningarna utgått från övergripande begrepp på funk-

tionshinder, samt på HSO:s samtliga 43 medlemsförbund. Ytterligare sökningar på exempelvis enskilda diagnoser bedömdes medföra risk för godtycklighet i urvalsprocessen. Att hitta ett rimligt urval bland alla de tusentals begrepp för olika funktionshinder, sjukdomar och diagnoser som är tänkbara torde vara mycket vanskligt. Att söka på alla tänkbara begrepp, under förutsättning att en sådan förteckning alls låter sig göras, bedömdes som för tidskrävande.

En annan metodologisk svaghet med att använda sökningar i databas för att identifiera urvalet är att endast inslag där funktionshinder står i fokus eller uttryckligen nämns kommer med. Man missar de inslag där funktionshindrade personer till exempel finns med i bild, men inslaget egentligen handlar om något helt annat. Å andra sidan är det endast synliga funktionshinder som kan registreras på detta sätt, de osynliga kommer ändå inte med.

Min bedömning är att de sökord som använts i detta sammanhang har fångat upp de inslag som sänts i de analyserade nyhetsprogrammen under vald period, och som helt eller delvis har handlat om funktionshinder och funktionshindrade personer.

Bortfall

Statens ljud- och bildarkiv får med olika lång tids eftersläpning referensband från SVT i Stockholm och från de regionala distrikten. I vissa fall handlar det om flera månaders och års eftersläpning. I början av oktober 2006, då bearbetningen och sammanställningen av de analyserade inslagen började, hade Värmlandsnytt lämnat referensband till arkivet fram till och med 2005-06-18, Mittnytt till och med 2005-07-31, Västerbottensnytt till och med 2005-10-30 och Sydnytt till och med 2005-11-15. Inga beställningar som gjordes för dessa program efter respektive datum har levererats. Av den anledningen saknas inslag i undersökningsmaterialet. Dessa räknas som bortfall:

▪ Mittnytt 19.10	2005-09-01	▪ Värmlandsnytt 19.10	2005-11-21
▪ Sydnytt 19.10	2005-12-07	▪ Värmlandsnytt 22.15	2005-12-12
▪ Sydnytt 22.15	2006-02-27	▪ Värmlandsnytt 22.15	2006-03-16
▪ Sydnytt 19.10	2006-03-30	▪ Västerbottensnytt 22.15	2005-11-01
▪ Sydnytt 22.15	2006-05-10	▪ Västerbottensnytt 22.15	2006-01-17
▪ Värmlandsnytt 22.00	2005-09-08	▪ Västerbottensnytt 22.15	2006-01-23

Man kan dock inte utesluta att något eller några av inslagen ovan efter påseende skulle ha gallrats bort på grund av bristande relevans för undersökningen.

På referensbandet för Kulturnyhetera den 5/10 2005, en dag som ingår i de två syntetiska veckorna, har endast 39 sekunder av sändningen kommit med. Detta program räknas därför också som bortfall. För övrigt är materialet komplett, utifrån de urvalskriterier som tillämpats.

Analysenheter

Undersökningens analysenhet är inslag. Begreppet definieras som de tematiska enheter som var för sig behandlar en infallsvinkel eller aspekt på en fråga eller händelse.⁸ Ett inslag skiljs från ett annat genom att programledaren markerar övergång till nästa inslag, eller att det uppenbart framgår att inslaget byter tema/aspekt.

Undersökningens två datamängder har analyserats var för sig och redovisas var för sig.

---

⁸ Se också Gherseti, Marina & Hvitfelt, Håkan 2000.

TVÅ GENOMSNITTLIGA VECKOR

Samtliga inslag i Rapports, Aktuellt, Kulturnyheter och Sportnytt huvudsändningar har analyserats under två genomsnittliga, så kallade syntetiska, veckor.⁹ Det huvudsakliga syftet har varit att se hur många inslag som på något sätt handlar om funktionshinder eller som personer med funktionshinder medverkar i. Genom att titta noga igenom hela sändningar har även de inslag där sjukdomar och diagnoser nämns i förbigående eller personer med funktionshinder endast finns med i bakgrunden, till exempel bara i bild, gått att hitta. Dessa inslag fångas sannolikt inte upp i ämnesordssökningarna.

Andra inslag som sökningarna riskerar att missa är de där personer med handikapp medverkar och uttalar sig om frågor som inte alls rör deras specifika situation eller omständighet. Det vill säga de där de värderar och diskuterar generella samhällsfrågor på samma villkor och med samma möjligheter som andra medborgare. Även dessa har kommit med i urvalet.

Ett andra syfte med granskningen är att göra en kvalitativ analys av hur nyhetsprogrammen rapporterar om funktionshinder och funktionshindrade personer.

Tabell 2: Antal granskade sändningar och inslag under två syntetiska veckor.

	Antal sändningar	Antal inslag
Rapport	14	218
Aktuellt	14	191
Sportnytt	10	90
Kulturnyheter	9	56
Totalt	47	555

Sammanlagt har 555 inslag granskats i 47 nyhetssändningar. Som inslag räknas allt innehåll utom puffarna i början på sändningarna och de korta sammanfattningar som ibland finns med i slutet. Alla inslag som har handlat om funktionshinder och där funktionshindrade personer på något sätt har medverkat genom att komma till tals, bli omtalade eller synas i bild har analyserats.

Ett problem i undersökningen har i vissa fall varit att avgränsa funktionshinder från innehåll som mer allmänt handlar om olycksfall, sjukdomar och vetenskapliga rön. Ett avgörande urvalskriterium har varit att rapporteringen ska göra en koppling till konsekvenserna för de drabbade och att de vetenskapliga rönens betydelse för sjuka personer kommer fram. För att bedömas som relevanta har det alltså krävts att inslagen om olyckor och forskning berör de skildrade personernas levnadssituation. Exempel på inslag som med denna utgångspunkt därför inte har kommit med i analysen är följande: *Rapport* har den 15 april ett inslag om att blö-

⁹ Rapport kl 19.30, Aktuellt kl 21.00, Kulturnyheter kl 19.00 (måndag-fredag), Sportnytt kl 22.03 (måndag-fredag). För förklaring och redovisning av syntetiska veckor se förra kapitlet.

darefeber, en mycket smittsam sjukdom, ”härjar” i norra Angola. 250 människor har dött och läkarlag arbetar med att spåra sjuka och samla in döda kroppar. Smittorisken är stor. Inslaget är vinklat på faran för en epidemi. *Sportnytt* sänder den 31 oktober ett inslag om att en norsk fotbollsspelare har opererats efter att ha brutit nacken i en allvarlig olycka. Inslaget handlar om operationen, inte om hur det är att leva som förlamad. *Aktuellt* sänder den 17 april ett inslag om cancerforskning. Vinkeln ligger på bristande resurser. Ingen cancerpatient eller direkt drabbad person kommer till tals. Däremot uttalar sig en taleskvinna för Cancerfonden. Inslag som dessa har inte bedömts handla om funktionshinder.

Av de 555 inslagen handlar eller berör sammanlagt 25 stycken, eller 4,5 procent, på något sätt funktionshinder eller personer med funktionshinder. Av dessa har 15 sänts i *Rapport*, 9 i *Aktuellt* och 1 i *Kulturnyheter*. Inga inslag som var relevanta för undersökningen hittades i *Sportnytt*. Bilden av funktionshinder och funktionshindrade personer förmedlas på en rad olika sätt, men materialet har som helhet ändå några övergripande kännetecken.

För det första så lyfts funktionshinder tydligt fram eller nämns uttryckligen i alla inslagen utom sex, det vill säga i tre fjärdedelar. I endast en mindre andel medverkar funktionshindrade i bakgrunden, bara i bild.

För det andra återkommer äldrevård och psykiskt sjuka personer som två teman i rapporteringen.

För det tredje så vinklar vart femte inslag på nya forskningsrön och vetenskapliga framsteg.

För det fjärde så saknas helt och hållet inslag där funktionshindrade personer aktivt medverkar i sammanhang där deras funktionshinder är helt oviktiga, det vill säga att inslaget handlar om andra frågor.

Några inslag har flera av ovanstående kännetecken.

När funktionshinder finns med i bakgrunden

I sex fall finns funktionshinder med i bakgrunden av nyhetsinslagen. Med det menas att funktionshindrade personer syns i bild, men att inslaget i övrigt inte handlar om eller nämner funktionshinder.

Tre av inslagen tar upp äldreböende och äldrevård. Korta bildsekvenser visas i ett fall på rullatorer och rullstolar, inslaget handlar om arbetsmiljöproblem för anställda (*Rapport* 17 april). I de två andra, som båda sänds i *Rapport* den 15 och 25 april, intervjuas Gustav Holmström, 98 år, som bär ovanligt stora orangea glasögon, vilket tyder på någon typ av ögonsjukdom. Han får inte plats på äldreböende. Alla dessa tre inslag faller in under temat äldrevård.

Ett annat inslag handlar om regeringens och stödpartiernas förhandlingar om vårbudgeten (*Rapport* 2 april). I samband med att reportern säger att vänsterpartiet vill visa upp sig som den kommunanställdas bästa vän och därför kräver ytterligare sju miljoner till kommunerna visas mycket kort bilder på en äldre kvinna i rullstol. Kvinnan, eller hennes omständigheter, nämns överhuvudtaget inte. Bilder från en intervju med riksdagsmannen Lars Bäckström (v) varvas med interiörer från – troligtvis – ett äldreböende. Inslaget fortsätter om den nedläggningshotade tågpendeln Uven mellan Norrköping och Uppsala.

I *Rapport* den 17 april visas också en kort bildsekvens på en äldre kvinna i rullstol. Inslaget handlar om nya siffror som visar att bilden av ständiga nedskär-

ningar inom vård, skola och omsorg inte riktigt stämmer. Den svenska välfärden har i själva verket aldrig kostat så mycket som nu. En granskning som Dokument Inifrån gjort visar att resurserna till den offentliga sektorn har ökat stadigt sedan 70-talet. Ändå hävdas det ofta att det ”var bättre förr”. Reportern säger att det ständigt kommer nya larmrapporter om äldreboenden, men frågan är om resurserna någonsin räckt till. Detta illustreras med kvinnan i rullstol.

Det sista inslaget där funktionshinder endast framkommer i bildmaterialet är ett om gömda flyktingfamiljer i Rapport den 5 oktober. Nyheten handlar om att socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet enats om en riksdagsmotion som syftar till lagändring och gör det möjligt för gömda flyktingar att få stanna i Sverige. Miljöpartiets riksdagsman Gustav Fridolin intervjuas. Under inslaget visas bilder från en flyktingfamiljs bostad. En rullstolsbunden man med amputerade ben syns i bild under en mycket kort sekvens. Han är – troligtvis – en av de som kan komma att beröras av den nya lagen. Varken han själv, hans fru eller barn kommer dock till tals i inslaget, inte ens deras namn nämns. De fungerar enbart som illustration till det nya lagförslaget.

Sammantaget visar analysen att när funktionshindrade personer medverkar i nyhetsinslag som inte handlar om funktionshinder så är det oftast genom att fungera som illustration till olika typer av samhällsproblem, så som brist på äldreboende, en inhuman flyktingpolitik och arbetsmiljöproblem. I två av inslagen bildsätts äldreboenden med en kvinna i rullstol. I realiteten torde de flesta boende på vårdhemmen inte vara rullstolsbundna. Gemensamt för de sex inslagen är också att de ger en bild av funktionshindrade som passiva och ofta hjälplösa personer.

Äldre och psykiskt sjuka

Temat äldreboende inkluderar fyra inslag i *Rapport* under april månad. Det handlar om gamla människor som inte känner sig trygga med att bo hemma men som av socialtjänsten anses för friska för äldreboende. De äldre beskrivs som relativt pigga, trots hörselnedsättningar, synfel och balansrubbnings, men ensamma och oroliga. På äldreboende hamnar bara de som är demenssjuka, djupt deprimerade eller i mycket stort vårdbehov, underförstått de som inte alls kan ta hand om sig själva.

Aktuellt sänder den 28 april ett inslag om att personer över 75 år konsumerar mediciner för miljarder, men att medicinerna bara prövas på yngre personer. Forskningen om hur medicinerna verkar på äldre är nästan obefintlig. Gunnar Akner, docent i geriatrik, säger att det är ”en ren skandal” att så många människor behandlas utan vetenskapligt underlag. I inslaget rullas en lista med typiska geriatriska sjukdomar upp: demens, depression, stroke, Parkinsons sjukdom, hjärtsvikt, högt blodtryck, kronisk obstruktiv lungsjukdom, osteoporos och frakturprevention, infektioner, urininkontinens, kronisk smärta, hudsår, läkemedelsbehandling, undernäringstillstånd och akut geriatrik. Inslaget illustreras med bilder från ett äldreboende. Rullstolar och rullatorer indikerar rörelsehinder.

Rapport har den 5 oktober ett inslag, som ursprungligen gjorts av Tvärsnytt, om att hälften av de anställda inom äldreomsorgen i Västmanland och Örebro regelbundet råkar ut för våld, hot och sexuella trakasserier. En undersökning visar att de utsätts för ”slag, nyp och rivsår”, en del också för ”opassande förslag”. Problemen beskrivs som vardag på äldreboendet, men som okända för de flesta andra, inklusive ansvariga politiker. Enligt en intervjuad facklig representant är det inte

bara de boende som trakasserar de anställda, utan i vissa fall också de anhöriga. En kort bildsekvens visar ett par underben med tofflor och fyra rullatorhjul som sakta rör sig framåt.

I alla inslag om äldreomsorg är ansatsen problematiserande och bilden av äldre människors villkor och levnadsförhållanden är på olika sätt negativ. Vården beskrivs som otillräcklig och de äldre som offer, dels för bristande vårdresurser, dels för en läkemedelsindustri som anser att det är för komplicerat att prova ut mediciner på personer som har fler än en sjukdom, vilket äldre ofta har.

Mer eller mindre direkt förmedlas också en bild av de personer som har plats på äldreboende. De beskrivs som mycket sjuka, oftast i demens och depressioner, och i ett inslag som ett besvärligt arbetsmiljöproblem.

Det andra återkommande temat, psykisk sjukdom, är i två av tre fall relaterat till brottslighet. Två inslag (*Aktuellt* och *Rapport* den 2 april) handlar om att en psykiskt sjuk brottsling har rymt från Karsuddens sjukhus där ”svårt sjuka psykiska brottslingar får vård”. Vaktavdelningens befäl vid Sörmlandspolisen bedömer honom som labil och eventuellt farlig vid drogpåverkan. I två andra inslag (*Rapport* och *Aktuellt* 6 april) rapporteras det om att Ulf Olsson dömts till fängelse för mordet på Helén Nilsson och Jannika Ekblad, trots att ”psykiatriexperter” förordat vård och en stor rättspsykiatrisk undersökning visat att han led, och lider, av en allvarlig psykisk störning. Rättens ordförande motiverar domen med att Ulf Olsson under den tid då mordet begicks levde under normala förhållanden med familj och arbete. I samtliga fyra inslag förknippas psykisk sjukdom med grov brottslighet och allmänfarligt beteende.

Det tredje fallet av rapportering om psykisk sjukdom handlar om förhållanden i Vietnam. Tre inslag i *Aktuellt* den 25 april rapporterar om sviterna efter USA:s bombningar. Med anledning av att det är 30 år sedan kriget slutade sänds sammantaget drygt 11 minuter om att det dioxinbaserade växtbekämpningsmedlet Agent Orange, som flygbesprutades över landet, fortfarande skördar offer. Det första inslaget beskriver både i text och bild de skador som besprutningarna orsakat. Uttryck som ”svårt mentalt efterbliven”, ”missbildningar” och ”kromosomförändringar” används. Reportern besöker ett barnhem, psykiskt och fysiskt handikappade barn visas i bild och får i ett fall komma till tals. Anhöriga berättar om rädslan för att dioxinskadorna ska dyka upp i tredje och fjärde generationen. Företrädare för de skadade försöker stämma de amerikanska kemiföretagen som tillverkade medlet, det handlar om rättvisa och ekonomisk kompensation. De drabbade vietnameserna beskrivs som offer för USA:s kemiska krigsföring.

Detta är den rapportering som i det analyserade materialet tydligast använder begreppen funktionshinder och handikapp och det enda där psykiska och fysiska missbildningar tydligt visas i bild. Frågan är om ett liknande inslag hade gjorts från ett svenskt hem för psykiskt funktionshindrade barn. Inslaget värnar om barnens och familjernas rättigheter, men bildmaterialet är för svenska förhållanden närgånget och skulle i vissa fall kunna uppfattas som integritetskränkande.

Inslaget följs av en studiotervju med Annika Johansson, forskare på Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska institutet. Hon studerar vilka sociala konsekvenser kriget gav upphov till. Johansson säger bland annat att det är stigmatiserande för vietnamesiska föräldrar att ha handikappade barn. Det tredje och sista inslaget är från USA där en amerikansk jurist försöker skadeståndsmål mot kemiföretagen.

Forskning och vetenskapliga rön

I sex inslag som berör funktionshinder ligger vinkeln på forskning och vetenskapliga framsteg. Två av inslagen är identiska och handlar om en liten flicka med primär immunbrist (*Rapport* och *Aktuellt* den 1 oktober). I inslaget omtalas personer med nedsatt immunförsvar inte som funktionshindrade, fokus ligger istället på deras möjligheter att fungera socialt. Läkaren Rolf Gustafsson säger att för barn som drabbas tidigt i livet kan sjukdomen vara mycket allvarlig om inte behandling sätts in mycket snart. En del av dem måste genomgå benmärgstransplantation för att byta ut det dåliga immunförsvaret. För vuxna handlar det mest om återkommande luftvägsinfektioner. Inslaget ger bilden av ett osynligt funktionshinder som utom i några sällsynta fall går att behandla relativt enkelt. De flesta drabbade kan tack vare god vård och bra medicinering leva ett ganska vanligt liv utan krävande anpassningar till sjukdomen.

Samma optimistiska ton återkommer i de andra inslagen med forskningsvinkel. Det handlar dels om hjärtsjuka barn (*Rapport* den 17 oktober), ossiointegration, det vill säga att få konstgjort material att växa in i och förena sig med benvävnad (*Rapport* den 17 april), organtransplantation (*Rapport* den 10 oktober) och behandling av ledgångsreumatism (*Rapport* den 23 oktober). I samtliga inslag ligger tonvikten vid vetenskapliga framgångar och nya forskningsrön som förbättrat villkoren för sjuka människor.

Övriga inslag

Tre av inslagen i de granskade programmen faller inte in under de huvudkategorier som hittills har behandlats.

Aktuellt sänder den 6 april två inslag om apatiska flyktingbarn. Utgångspunkten är riksdagens omröstning som resulterade i ett klart nej till att låta alla dessa barn stanna i Sverige. Tre fjärdedelar får inte uppehållstillstånd. Rädda Barnen hävdar att svenska myndigheter bryter mot lagen och kräver att regeringen ska avgöra de känsliga ärendena istället för Utlänningsnämnden. Tio fall av avvisade barn ligger redan för behandling hos Europadomstolen för mänskliga rättigheter. I Stockholms läns landsting ändrar man nu vården från avancerad sjukhusvård till hembesök. Olle Jeppsson, barnläkare på Huddinge sjukhus menar att detta är ett sätt att osynliggöra barnen. Det första inslaget har ett tydligt juridiskt perspektiv, det andra ett socialpolitiskt. Barnens anhöriga kommer aldrig till tals. Precis som i inslaget om gömda flyktingfamiljer förblir de anonyma genom båda inslagen. Däremot återkommer bilder på apatiska barn som sondmatas och får dropp, och som i inslagen sägs vara depressiva, inte reagera på smärta, inte tala, inte äta, använda blöja och som måste vändas i sängen för att inte få liggsår. I det första inslaget uttalar sig två jurister, i det andra en läkare och en vårdchef på BUP. Också här ger rapporteringen en bild av svaga och hjälplösa funktionshindrade personer, som saknar möjligheter att ta tag i sin egen situation.

Något annorlunda är inslaget i Kulturnyheterna den 25 april som handlar om att kriminalvården lägger ner biblioteksverksamheten på allt fler anstalter för att spara pengar. En före detta intern berättar att han vare sig kunde klockan, läsa eller

skriva förrän han var 35 år gammal. Han lärde sig läsa i fängelset och är mycket kritisk till kriminalvårdens beslut.

Ordet lässvårigheter eller handikapp förekommer aldrig i inslaget, men Solveig Karlsson från Södertälje stadsbibliotek säger: ”Många har ju aldrig läst böcker och vet därför inte om de kan läsa eller inte. Med det är inga dumma människor.” Tolkningen att de flesta kriminella har läs- och skrivsvårigheter ligger nära till hands, även om uppgifterna inte beläggs med faktiska siffror i inslaget. Omvänt finns också en risk att man tolkar det som att personer med denna typ av funktionshinder ofta hamnar i fängelse.

Medverkan i andra nyhetsinslag

Som redan redovisats saknas helt och hållet inslag med funktionshindrade personer som aktivt medverkar i sammanhang där deras handikapp är oviktigt. Under de två genomsnittliga nyhetsveckorna medverkar ingen funktionshindrad person i nyheter som rör generella samhällsfrågor på samma villkor som andra medborgare. Den kvalitativa analysen visar att funktionshindrade personer antingen medverkar aktivt i inslag som på något sett handlar om handikapp, eller också endast passivt i inslag där handikappet kommer med i bakgrunden. Bilden av funktionshinder och funktionshindrade är sammantaget oftast negativ och förknippad med problematiska situationer och frågor. De handikappade framställs huvudsakligen som hjälplösa och vårdberoende.

Det kanske mest iögonfallande resultatet är dock att inslag som på något sätt berör handikapp och funktionshindrade personer är mycket sällsynta i SVT:s nyhetsprogram. Ett utmärkande drag i nyhetsrapporteringen av dessa frågor är därför osynlighet.

BILDEN AV FUNKTIONSHINDER

Delaktighet i medieinnehåll kan mätas på olika sätt. Ett är, som förra avsnittet visade, att mäta hur ofta företeelser och personer förekommer i nyheterna. Ett annat är att mäta hur centrala de är i inslagens innehåll.

Sammanlagt har 67 inslag som handlar om funktionshinder och funktionshindrade personer hittats i nyhetsprogrammen under 2005 och första halvåret 2006. Totalt har 136 minuters sändningstid analyserats. Detta motsvarar 0,7 promille av nyhetsprogrammets totala sändningstid under samma period.¹⁰

Karin Ljuslinder visar i en liknande undersökning att andelen program och inslag om och med funktionshinder och funktionshindrade personer legat relativt konstant på 2 promille från 1976 till 1996.¹¹ I hennes urval ingår dock alla programtyper, inklusive aktualitets- och caféprogram, långfilmer, serier, underhållningsprogram med mera, det vill säga program med längre sändningsformat än det genomsnittliga nyhetsinslaget. Knappt tre fjärdedelar av de program och inslag Ljuslinder hittade 1996 var nyhetsinslag. Detta är sannolikt den huvudsakliga förklaringen till skillnaden mellan de två måtten på andel sändningstid. Ytterligare en förklaring kan vara något annorlunda urvalsprinciper i form av en annan om än snarlik uppsättning sökord. Jämförelser med tidigare undersökningar bör därför göras med viss försiktighet. Det kan dock konstateras att inga dramatiska förändringar skett i andel nyhetsinslag som handlar om funktionshinder eller funktionshindrade personer under de senaste tio åren.

Det analyserade materialet kan handla mer eller mindre om funktionshinder och personer med funktionshinder. Frågan eller personerna kan ha en central eller mer underordnad betydelse i inslaget som helhet.

Tabell 3: Funktionshinder och funktionshindrade personers betydelse i inslaget, antal inslag.

	Totalt	Riksenheter	Sportnyheter	Regionala nyheter
Central betydelse	60	30	12	18
Underordnad betydelse	7	4	2	1
Alla inslag	67	34	14	19

I den övervägande majoriteten av de analyserade inslagen (88 procent) har funktionshinder och/eller funktionshindrade personer en central betydelse för inslagets innehåll. Detta gäller för såväl riks-, sport- som regionala nyheter. I de regionala

¹⁰ Total sändningstid har beräknats på genomsnittlig sändningstid per vecka för vardera analyserat program multiplicerat med 78 veckor.

¹¹ Ljuslinder, Karin 2002.

programmen utgör funktionshinder det centrala innehållet för samtliga analyserade inslag utom ett (i Västnytt).

En huvudsaklig förklaring till resultatet är naturligtvis de urvalsmetoder som tillämpats i val av undersökningsmaterial. De ämnesordsbaserade sökningarna i SVT:s programdatabas gav träffar på inslag som helt eller delvis handlar om funktionshinder och funktionshindrade personer. Resultatet säger därför inget om hur många inslag som för övrigt kan ha producerats i de analyserade programmen där funktionshindrade personer eller frågor som rör funktionshinder endast finns med i periferin. Analysen av de två syntetiska veckorna visar dock att inte heller denna typ av medverkan är stor.

Specificering av funktionshinder

I drygt en fjärdedel av de analyserade inslagen, 19 stycken, omtalas funktionshinder på ett abstrakt och övergripande plan. Termerna är allmänna, ofta talar man om ”handikapp” och ”de funktionshindrade”. I de resterande inslagen beskrivs däremot funktionshinder mer specifikt, antingen genom att personer med synliga funktionshinder visas i bild eller genom användning av specifika ord och uttryck. I tabellen här intill listas de ord och uttryck som förekommer. Några av dem återkommer i flera inslag.

Tabell 4: Ord och uttryck som används för att beskriva funktionshinder.

utvecklingsstörning	psykiskt sjuka
rullstolsbasket	blinda
intellektuella funktionshinder	bröstcancer
handikappåkare	reumatiker
paralympiska spel	blödarsjuka
teckenspråksteater	Alzheimersjuka
synskadade	hörselproblem
stammande	neurologiskt handikappade
dövblinda	stroke
hörselskadade	schizofrena
nervsjukdom	

Flera av begreppen är mycket allmänt hållna och i en del av inslagen är det endast kombinationen av text och bild som gör funktionshindret tydligt.

Ämnesområden

Funktionshinder omfattar en stor mängd olika diagnoser och kan ta sig många uttryck. Graden av funktionshinder varierar från sjukdom till sjukdom och från person till person. Funktionshindret kan vara uppenbart men också osynligt. Man kan därför knappast hävda att funktionshinder utgör ett eget ämne för nyhetsrapportering, utan snarare är något som också kan bevakas och beskrivas ur en rad olika perspektiv och sammanhang.

En fråga i undersökningen har varit att se i samband med vilka ämnesområden som funktionshinder och personer med funktionshinder förekommer i SVT:s nyheter. Det huvudsakliga ämnesområdet i varje inslag har analyserats, det vill säga det som inslaget handlar mest om.

Tabell 5: Inslagens fördelning på olika ämnesområden, antal inslag.

	Totalt	Riksnyheter	Sportnyheter	Regionala nyheter
Sport	12	-	12	-
Vård	11	10	-	1
Delaktighet, rättigheter	8	4	1	3
Kommunikation	7	3	-	4
Rättsväsende, brott	7	5	-	2
Vetenskap	6	5	-	1
Kultur, nöje, medier	4	4	-	-
Skola, utbildning	3	2	-	1
Fritid	3	-	1	2
Offentlig ekonomi	2	-	-	2
Sysselsättning	1	-	-	1
Sociala frågor	1	1	-	-
Miljö	1	-	-	1
Ej urskiljbart	1	-	-	1
Alla inslag	67	34	14	19

Totalt sett är innehållet i de analyserade programmen relativt varierat. De 67 inslagen berör 13 olika ämnesområden, som var och ett inom sig rymmer en rad olika aspekter och frågor.

Det enskilda ämnesområde som återkommer i flest inslag, 12 stycken, är sport. Nästan lika vanligt, med 11 inslag, är ämnesområdet vård. Ett av dessa inslag sändes i Smålandsnytt, resten i riksnyheter, fyra i Aktuellt och sex i Rapport.

På tredje plats kommer inslag om delaktighet och rättigheter (8 inslag totalt). Tre sändes i Rapport och ett vardera i Aktuellt, Sportnytt, ABC, Smålandsnytt och Östnytt. Några sådana inslag är till exempel ett om att funktionshindrade personer inte informeras om sina rättigheter (Rapport 050301), att Handikappidrottsförbundet har fällts för diskriminering (Sportnytt 050921) och att Riksförbundet för social och mental hälsa kritiserar regionpsykiatriska kliniken i Växjö som vill förbjuda patienternas mobiltelefoner (Smålandsnytt 050908).

Tillsammans utgör de tre största ämnesområdena knappt hälften av de analyserade inslagen (46 procent). Minst vanliga är sociala frågor och miljö, som endast uppmärksammas i ett inslag vardera.

Positiva och negativa nyheter

Nyheter kan vara goda eller dåliga, de kan berätta om positiva eller negativa händelser. Journalistikforskningen har visat att nyheter i allmänhet är negativa, det vill säga att de handlar om konflikter, problem och motsättningar av olika slag.

Mycket tyder på att dessa kriterier närmast är avgörande för om en händelse får någon uppmärksamhet alls i nyhetsmedierna.¹²

Analysen har mätt om inslagen har en i huvudsak positiv, negativ eller neutral vinkel, alltså om de, något förenklat sagt, kommer med goda eller dåliga nyheter. I vissa fall lyfter inslagen fram både positiva och negativa saker, i andra fall saknar de denna typ av vinkling, de är neutrala.

De inslag som ger en bild av möjligheter och förbättringar, som ökad medverkan, inflytande och tillgänglighet, har räknats som positiva. Negativa inslag är de som tvärtom ger en bild av små eller inga möjligheter, passivitet, utanförskap, diskriminering och ohälsa.

Tabell 6: Positiv och negativ vinkling i inslagen, antal och procent.

	Antal	Procent
Positiv	23	34
Negativ	36	54
Både och	2	3
Neutral	6	9
Alla inslag	67	100

Drygt en tredjedel av de analyserade inslagen är positiva, en knapp tiondel är neutrala. Resten, det vill säga drygt hälften, är negativa. Högst andel negativa inslag har de regionala nyheterna (84 procent). Samtliga inslag i ABC, Smålandsnytt, Tvärsnytt, Sydnytt och Östnytt har negativ vinkel. Lägst andel har sportnyheterna med 7 procent.

Individ och kollektiv

I en undersökning av svenska lokaltidningars rapportering om invandrare och invandrarfrågor analyserar statsvetaren Marcus Johansson hur invandrare representeras i artiklarna utifrån de två dimensionerna *kollektiv* och *individer*.¹³ Han stöder sig på antagandet att det är enklare för medier att problemstämpla en abstrakt samhällsgrupp jämfört med en grupp som är tämligen avgränsad och konkret. Den kollektiva samhällsmedborgaren saknar i bildlig mening både namn och ansikte. Hon är svår att greppa, diffus och därmed en abstrakt konstruktion. Den enskilde individen är tvärtom konkret och därför svårare att generalisera, objektifiera och stereotypifiera.¹⁴ Översatt till denna undersökning kan man alltså hävda att om en funktionshindrad individ blir personifierad så är det svårare för medierna att generalisera och problemstämpla.

Samma analys och klassificering som hos Johansson har tillämpats här. Med individrepresentation menas att inslaget handlar om eller fokuserar på en enskild person eller en grupp specifika personer, till exempel ett särskilt namngivet fotbollslag. Kollektiv representation är när inslaget handlar om eller behandlar en

¹² Hvitfelt, Håkan 1989.

¹³ Johansson, Marcus 2006.

¹⁴ Jfr även SOU 2005:41.

samhällsgrupp, där den enskilde individen har underordnad betydelse eller är helt oviktig.

Tabell 7: Representation i inslagen, antal och procent.

	Antal	Procent
Individ	18	27
Kollektiv	49	73
Antal inslag	67	100

I tre fjärdedelar av inslagen (73 procent) behandlas personer med funktionshinder som ett kollektiv och funktionshinder som en fråga som snarare rör en samhällsgrupp än enskilda individer. Representationen i inslagen ligger sammantaget huvudsakligen på en abstrakt nivå där namngivna och identifierbara personer saknas. Skillnaden mellan enskilda program är dock stor. Mest kollektiv representation finns i riksnyheter med 91 procent. Inget inslag i Aktuellt fokuserar på en enskild person eller en grupp specifika personer. I Sportspegeln gör däremot alla inslagen det. Samtliga regionala nyhetsprogram har enbart kollektiv representation, utom Smålandsnytt.

Problem och abstrakta grupper

I enlighet med redovisningen så här långt kan inslagen placeras in på en skala där den ena ytterligheten utgörs av inslag som handlar om enskilda, namngivna personer, händelseförloppet beskrivs på ett konkret sätt och möjligheter, förbättringar samt medverkan och inflytande lyfts fram. Den andra ytterligheten består av inslag som tvärt om beskriver funktionshindrade personer som en abstrakt grupp i samhället och där fokus ligger på utanförskap, passivitet och hjälplöshet. De båda kategorierna kan i sin tur handla om en rad frågor och händelser och falla in under olika ämnesområden.

I figur 1 här intill har ämnesområden kombineras med positiv och negativ vinkel och med typ av representation i de analyserade inslagen. För var och ett av ämnesområdena har ett enkelt vinkel- och ett representationsindex räknats fram som mäter förhållandet mellan inslag med positiv respektive negativ vinkel och mellan individuell respektive kollektiv representation. För båda indexen kan skalan variera från +100 till -100, där +100 står för enbart positivt vinklade inslag respektive enbart individuell representation och -100 står för enbart negativt vinklade inslag respektive enbart kollektiv representation (för exakta indexvärden se bilaga 3). I figuren har alla inslag med negativa värden placerats i samma fält, respektive alla med positiva värden i samma.

Figur 1: Ämnesområden fördelade på positiv/negativ vinkel och representation.

		Positiv och negativ vinkel:	
		positiv	negativ
Representation:	individ	sport	
	kollektiv	fritid kultur, nöje, medier vetenskap sysselsättning	delaktighet, rättigheter vård offentlig ekonomi sociala frågor sysselsättning skola, utbildning kommunikation, transporter rättsväsende, brott miljö

Figur 1 visar att alla ämnesområden, utom ett, kännetecknas av en i huvudsak kollektiv representation. De flesta av dessa har dessutom negativ vinkel. Sammantaget kan detta tolkas som att rapporteringen om funktionshinder i SVT:s nyhetsprogram för det mesta beskriver funktionshinder som något som berör en relativt abstrakt grupp i samhället och som förknippas med bland annat problem, passivitet och utanförskap. Mest tydligt är detta i nyheter som handlar om offentlig ekonomi, sociala frågor, skola och utbildning, miljö samt kommunikation och transporter där samtliga inslag har kollektiv representation och negativ vinkel (se bilaga 3). Det enda inslaget i undersökningsmaterialet som handlar om sysselsättning har kollektiv representation men redovisar både positiva och negativa aspekter lika mycket och hamnar därför i två fält. Av inslagen om kultur, nöje och medier, vetenskap samt fritid har fler positiv än negativ vinkel.

Det enda ämnesområde som klart skiljer sig från den allmänna rapporteringen om funktionshinder är sporten. Den övervägande delen av dessa inslag handlar om enskilda personer eller lag som beskrivs ur en positiv vinkel. Oftast rör det sig om idrottsprestationer.

Inga inslag i undersökningsmaterialet handlar om enskilda namngivna personer som beskrivs ur negativ vinkel eller placeras i ett negativt sammanhang.

Typ av problemformulering

I de fall där inslagen har kollektiv representation har även nyhetens problemformulering analyserats, det vill säga om inslaget tydligt formulerar eller lyfter fram någon sorts problemområde som är av samhälleligt intresse. Oberoende av ämnesområde kan nyhetsrapporteringen även fokusera på olika typer av motsättningar eller konflikter. Detta är i själva verket ett fundamentalt dramaturgiskt grepp

som kännetecknar de flesta berättelser. Motsättningarna kommer oftast fram genom att två intressen ställs mot varandra, till exempel den svage mot den starke eller den enskilde mot överheten. Det kan handla om konkreta sakfrågor eller förhållanden av mer ideologisk natur.

Tabell 8: Typ av problemformulering i inslagen, antal och procent.

	Antal	Procent
Deltagande i samhället	14	29
Rättigheter, lagstiftning	11	22
Ekonomiska kostnader	8	16
Brott och straff, fiffel och fusk	4	8
Skadestånd, ersättningar	3	6
Fördomar, stereotypisering	1	2
Arbetsmiljö	1	2
Problemformulering vag/otydlig	7	14
Antal inslag	49	100

Den vanligaste typen av problemformulering i rapporteringen rör funktionshindrades deltagande i samhället, 29 procent. Näst vanligast är funktionshindrades rättigheter och lagstiftningen kring dessa, 22 procent. På en tredje plats kommer inslag som förknippar funktionshinder med ekonomiska kostnader, 16 procent. De tre perspektiven återkommer sammanlagt i två tredjedelar av inslagen där funktionshinder behandlas som en kollektiv fråga och funktionshindrade personer som en samhällsgrupp. I sju av inslagen saknas tydlig problemformulering. Minst vanliga av de perspektiv som förekommer i inslagen är de som har att göra med fördomar och stereotypisering och med arbetsmiljö.

I två tredjedelar av inslagen har dessutom problemformuleringen en negativ vinkel, det vill säga att den förknippas med svårigheter, konflikter och misslyckanden, mm. Detta gäller för alla inslag som problematiserar kring funktionshindrades rättigheter, ekonomiska kostnader, fördomar och stereotypisering, brott och straff samt arbetsmiljö. Endast när det gäller skadestånd och ersättning har rapporteringen en helt och hållet positiv vinkel, och även i viss mån när det gäller funktionshindrades deltagande i samhället.

Sammanfattning

- I 88 procent av de analyserade inslagen har funktionshinder och personer med funktionshinder en central betydelse för inslagets innehåll.
- De tre vanligaste ämnesområdena är sport, vård och rättigheter, delaktighet. Tillsammans utgör de det huvudsakliga innehållet i 46 procent av inslagen.
- 54 procent av inslagen har en negativ vinkel, det vill säga att de ger en bild av små eller inga möjligheter, passivitet, utanförskap, diskriminering eller ohälsa.
- I 73 procent av inslagen behandlas aktörer med funktionshinder som kollektiv, det vill säga snarare som en abstrakt grupp än som enskilda namngivna individer. Detta gäller för alla ämnesområden utom sport.

- Av de problem som i inslagen förknippas med funktionshinder är deltagande i samhället och rättigheter, lagstiftning vanligaste typerna. Tillsammans förekommer de i 51 procent av inslagen med problemformulering.

BILDEN AV PERSONER MED FUNKTIONSHINDER

Alla aktörer som medverkar i nyhetsrapporteringen har analyserats. Person som framträder räknas som aktör, men detta gör också organisationer och institutioner som till exempel politiska partier, handikappförbund och myndigheter. I analysen har skillnad gjorts på aktörer med funktionshinder och övriga aktörer. För att en aktör ska bedömas som funktionshindrad måste detta tydligt framgå genom ord eller bild, inklusive textade skyltar.

Aktörerna har grupperats i övergripande kategorier.

Tabell 9: Aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.

Aktörer med funktionshinder	Antal	Procent	Övriga aktörer	Antal	Procent
Privatpersoner	67	54	Myndigheter	20	23
Handikappförbund	36	29	Handikappförbund	18	21
Idrottare, idrottsrörelsen	15	12	Politiker	16	19
Konstnärer, artister	5	4	Idrottare, idrottsrörelsen	8	9
Läkare, psykolog, sjukhus	1	1	Privatpersoner	6	7
Politiker	-	-	Experter, forskare	4	5
Experter, forskare	-	-	Läkare, psykolog, sjukhus	4	5
Myndigheter	-	-	Kommun-/landstingsförbund	4	5
Näringsliv	-	-	Konstnärer, artister	4	5
Kommun-/landstingsförbund	-	-	Näringsliv	2	2
Alla aktörer/summa	124	100	Alla aktörer/summa	86	100

Sammanlagt har 210 aktörer medverkat i de 67 analyserade inslagen. Av dessa är 59 procent aktörer med någon form av funktionshinder och 41 procent övriga aktörer.

En generell jämförelse mellan de två visar att funktionshindrade personer framställs som en relativt homogen grupp. Med undantag av sex aktörer så är samtliga privatpersoner, representanter för handikappförbund eller idrottare/idrottsrörelsen. Tillsammans utgör de 95 procent av alla funktionshindrade aktörer. Av handikappförbunden är De synskadades riksförbund det överlägset mest representerade, 10 av 36 förbundsaktörer kommer härifrån. Övriga representerade förbund är Handikappidrottsförbundet, Sveriges stamningsföreningars riksförbund, Hörselskadades riksförbund, Reumatikerförbundet, De handikappades riksförbund, Handikappförbundens samarbetsorgan och ett antal olika organisationer för psykiskt funktionshindrade personer.¹⁵

Spridningen är betydligt större bland övriga aktörer. Dessutom finns här en högre andel representanter från myndigheter, vården, politiker och exper-

¹⁵ Handikappidrottsförbundet (1 aktör), Sveriges stamningsföreningars riksförbund (2 aktörer), Hörselskadades riksförbund (3 aktörer), Reumatikerförbundet (1 aktör), De handikappades riksförbund (4 aktörer), Handikappförbundens samarbetsorgan (1 aktör) och ett antal olika organisationer för psykiskt funktionshindrade personer (5 aktörer).

ter/forskare. I denna grupp kommer det officiella Sverige till tals i mycket större utsträckning. Andelen privatpersoner är endast 7 procent, det vill säga åtta gånger mindre än bland aktörerna med funktionshinder. Bland de sistnämnda saknas helt och hållet företrädare för politiker, experter/forskare, myndigheter, näringsliv samt kommun- och landstingsförbund. Lite förenklat kan man säga att aktörer med funktionshinder i huvudsak representerar sig själva i nyhetsprogrammen, medan andra aktörer representerar olika delar av samhället.

En jämförelse på kön visar inte på några större skillnader mellan de två grupperna. I båda är kvinnorna färre än männen, 39 procent bland funktionshindrade aktörer och 42 procent bland övriga.¹⁶ Lägst andel har kvinnor från båda grupper i sportnyheterna, allra lägst har de funktionshindrade kvinnorna, 12 procent, i dessa program.

Undersökningar av nyhetsjournalistik i tv har visat att andelen kvinnor generellt sett ligger runt 30 procent, alltså något lägre än i denna studie.¹⁷ En möjlig förklaring är att handikappfrågor hör till den typ av ämnen som i högre utsträckning bevakas av kvinnliga journalister och där fler kvinnor medverkar. Enligt journalistikforskaren Maria Edström fördelar sig kvinnor i huvudsak på de tre ämnesområdena kultur, politik och sociala frågor när de medverkar i nyheterna. Här finns en viss överrepresentation av kvinnor jämfört med nyheter i allmänhet. Sociala frågor omfattar bland annat vård, ett ämnesområde som hamnar på andra plats i denna undersökning.

Något större skillnader är det mellan aktörerna med funktionshinder och övriga när det gäller ålder. Bland de förstnämnda är 11 procent barn eller ungdomar medan samtliga är vuxna bland övriga aktörer.¹⁸ Några jämförbara siffror för tv-nyheter i allmänhet har inte hittats, men andelen överensstämmer med uppgifter om hur många barn som medverkar i lokaltidningarnas nyhetsutbud.¹⁹ Drygt hälften av barnen och ungdomarna med funktionshinder medverkar i sportnyheterna, resten i de regionala nyhetsprogrammen. I riksnyheter är även de funktionshindrade aktörerna uteslutande vuxna.

Att tala själv eller omtalas

Ett mått på aktörernas medverkan i inslagen är hur de framträder. Ett antagande är att personer som kommer till tals, antingen genom att uttala sig direkt eller refereras, i större utsträckning har möjlighet att påverka de sammanhang som de medverkar i än de som endast omtalas. I det första fallet är aktören aktiv, i det andra mera passiv.

---

¹⁶ Beräkningen är gjord på de aktörer där kön framgår, det vill säga att grupper, organisationer och institutioner inte ingår som bas för procentsatserna.

¹⁷ Edström, Maria 2006, Djerf-Pierre, Monika & Löfgren-Nilsson, Monica 2000.

¹⁸ När tydliga uppgifter om ålder har saknats har en uppskattning gjorts utifrån personens utseende.

¹⁹ Tomas Andersson Odén (2005) visar i Publicistiska bokslut att 13 procent av människorna i lokaltidningarnas nyhetsutbud är 18 år eller yngre.

Tabell 10: Typ av framträdande för aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.

	Aktörer med funktionshinder		Övriga aktörer	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Uttalar sig	48	39	65	76
Refereras	2	2	7	8
Omnämns	74	60	13	15
Antal aktörer/summa	124	100	85	100

Mätt på detta sätt är övriga aktörer betydligt mer aktiva än aktörer med funktionshinder. Bland de sistnämnda är det knappt 40 procent som uttalar sig i nyheterna, för övriga aktörer är andelen nästan dubbelt så hög, 76 procent. Även bland dem som refereras är andelen högre för övriga aktörer. Merparten av de med funktionshinder kommer aldrig själva till tals, de omtalas av andra. I 37 av de 67 analyserade inslagen framträder aktörer med funktionshinder endast genom att de nämns av den reporter som gjort inslaget. Ingen ytterligare person eller organisation uttalar sig om dem.

Analysen har också granskat vilka som talar om de funktionshindrade personerna. Det behöver inte nödvändigtvis innebära att de för deras talan, utan det kan också handla om ett mer allmänt omnämnande eller ske i polemik.

Tabell 11: Aktörer som talar om funktionshindrade aktörer, antal och procent.

	Antal	Procent
Vårdpersonal	10	26
Funktionshindrad person	8	21
Anhörig	6	16
Myndighet	5	13
Reporter	3	8
Politiker	3	8
Arbetsgivare	2	5
Övrig	1	3
Antal omtalande/summa	38	100

Reportrar har här räknats som aktörer de gånger de aktivt har omtalat funktionshindrade personer, det vill säga att de har kommenterat eller värderat personen eller gruppen, utöver vad inslagets övriga aktörer har gjort.

Det vanligaste är att funktionshindrade aktörer omtalas av vårdpersonal eller annan funktionshindrad person. Tillsammans utgör de nästan hälften av alla de som uttalar sig om dem.

Privatperson eller talesman

Analysen har också tittat på vem de aktörer som kommer till tals representerar, alltså vems eller vilkas talan de för i nyheterna.

Tabell 12: Typ av representation bland aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.

	Aktörer med funktionshinder		Övriga aktörer	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Privatperson, enskild aktör	23	37	7	10
Yrkesutövare	2	3	21	29
Representant för grupp	38	60	19	26
Makthavare	-	-	26	36
Antal aktörer/summa	63	100	73	100

Det som i första hand skiljer aktörerna med funktionshinder från de övriga är att de endast mycket sällan medverkar i egenskap av representanter för det yrke de utövar, endast i två fall i riksnyheter, och aldrig i egenskap av makthavare. Ofta representerar de istället någon grupp, den kan vara vagt specificerad som ”de synskadade” eller ett idrottslag. Näst oftast medverkar de som privatpersoner, det vill säga att de talar i egen sak och utifrån den enskildes personliga situation. Här finns skillnader mellan de olika programmen. I sportnyheterna framträder funktionshindrade som privatpersoner i 69 procent av fallen, det handlar om enskilda idrottsutövare, i de regionala nyheterna i 44 procent och i riksnyheter i 14 procent.

De övriga aktörerna framträder däremot mycket sällan som privatpersoner, bara en av tio gånger sammanlagt. Tvärtom representerar de i 90 procent av fallen ett större sammanhang eller någon intressegrupp. I 36 procent av fallen medverkar de i egenskap av makthavare och i 29 procent som yrkesutövare. Vanligast är makthavarna i riksnyheter där de utgör 47 procent. I sportnyheterna saknas de helt. Sammanlagt två tredjedelar av de övriga aktörerna framträder alltså i nyheterna som beslutsfattare eller representanter för olika yrken. Resultatet här understryker det som kom fram i analysen av aktörskategorier. Man kan sammanfatta det som att i nyhetsinslag som handlar om funktionshinder ingår handikappade aktörer i en mer privat sfär än övriga, som i huvudsak representerar den offentliga sfären.

Även om aktörer med funktionshinder sällan medverkar i nyheterna som talesmän för yrkesgrupper, så framgår ändå yrke i 17 procent av fallen. En majoritet (15 av 21 personer) arbetar åt något handikappförbund eller någon handikapporganisation. Övriga är verksamma inom vård, utbildning, konst, kultur, medier och idrott.

Typ av funktionshinder

Analysen har mätt vilka typer av funktionshinder som får mest uppmärksamhet i SVT:s nyhetsprogram. För varje aktör har en typ av funktionshinder kodats när detta har varit möjligt. Bedömningen har gjorts utifrån de uppgifter som kommit fram i inslaget i tal, skrift eller bild. Det kan handla om diagnoser hos enskilda personer, att en grupp omtalas – till exempel ”kälkhockeylaget” eller ”hörselskadade” – eller att visst ett handikappförbund medverkat. I några fall har inte funktionshindret gått att specificera. Det har varit när aktören omtalats som ”de handikappade”, ”funktionshindrade” eller när den varit HSO (Handikappförbundens samarbetsorgan).

De olika typerna av funktionshinder har samlats i några övergripande kategorier. Samma klassificering har använts som i en brittisk studie av representation och beskrivning av personer med funktionshinder i brittisk analog marksänd television, genomförd av OFCOM.²⁰

Tabell 13: Typer av funktionshinder, antal funktionshindrade aktörer och procent

	Antal	Procent
Sensorisk/neurologisk försvagning	41	33
Rörelsehinder	35	28
Psykisk sjukdom	21	17
Ospecificerat	9	7
Missbildning/fysisk försvagning	6	5
Inlärningssvårigheter	6	5
Övrigt	6	5
Antal funktionshindrade/summa	124	100

Sammanlagt tre fjärdedelar av de aktörer som uppträder med funktionshinder i inslagen har antingen någon form för sensorisk försvagning, rörelsehinder eller psykisk sjukdom.

Den vanligaste typen av funktionshinder i inslagen, 33 procent, är olika typer av sensorisk eller neurologisk försvagning, till exempel synskada eller hörselnedsättning. Resultatet samstämmer med att De synskadades riksförbund är det vanligaste bland aktörer som representerar handikappförbunden. Bland annat förekommer förbundet i tre inslag i Aktuellt i samband med en lägenhetsskandal. En tredjedel av aktörerna som representerar denna typ av funktionshinder gör det därför under ämnesområdet Rättsväsende, brott. Drygt två tredjedelar av aktörerna med synfel eller hörselnedsättning medverkar i riksnyheter, en tredjedel i de regionala programmen. Ingen av dem är med i sportnyheterna.

Näst vanligast funktionshinder är rörelsehinder, 28 procent. Mest handlar det om rullstolsbundna eller personer med rullator. Två tredjedelar av aktörerna med rörelsehinder framträder i sportnyheterna, det handlar bland

²⁰ OFCOM (Office of Communication) är en brittisk myndighet som bland annat utför undersökningar av televisionens innehåll, svarar för licensfrågor, övervakar att etiska regler följs och tar emot klagomål från publiken. Källa: www.wikipedia.org.

annat om rullstolsbasket, källhockey, skytte och simning. Knappt en fjärdedel av aktörerna medverkar i de regionala nyheterna, minst vanliga är de i riksnyheterna.

På en tredje plats med 17 procent kommer psykisk sjukdom. Aktörer med denna typ av funktionshinder är vanligast i inslag som handlar om vård och om delaktighet och rättigheter. Oftast förekommer dessa aktörer i riksnyheterna, 62 procent, i sportnyheterna saknas de helt. I kategorin Övrigt har bland annat stamning, stroke, blödarsjuka och bröstcancer placerats.

Stereotypa roller

I nyheterna tilldelas aktörer oftast mer eller mindre stereotypa roller. Dessa har sina rötter i dramaturgiska arketyper och återfinns i alla slags berättelser. Den konflikt som berättelsen – i detta fall nyheter – handlar om åskådliggörs genom aktörernas egenskaper och agerande. Egenskaper är något som en aktör kan ha mer eller mindre av. I nyhetsberättelsens enkla handlingsstruktur och tydliga konfliktmönster tenderar aktörerna att tillskrivas få men distinkta egenskaper. Vissa egenskaper hos den verkliga aktören tonas ner medan andra förstoras för att hans medverkan ska passa in i de mallar som kännetecknar nyhetsdramaturgin.²¹ Det handlar inte om att nyheterna falsifierar verkligheten, snarar om att de i olika stor grad förvränger och omformar den.

I detta sammanhang har bilden av de funktionshindrade aktörerna som framträder studerats utifrån några sådana stereotypa roller. *Offret* är den aktör som i sammanhanget framställs som utsatt och svag, ofta hjälplös och beroende av andra. En motsats är *kämpan*, som tar för sig, är självständig och stark, ofta mot alla odds. *Hjälten* är den som segrar, som utför oväntade prestationer. *Skurken* bryter mot samhällets lagar, normer och värderingar. *Antagonisten* är den som sätter sig på tvären, är krävande, envis och påstridig. Också här ska rollerna betraktas som generaliserande förenklingar som mäter den bild av aktörerna som huvudsakligen förmedlas.

Tabell 14: Stereotypa roller, antal funktionshindrade aktörer och procent.

	Antal	Procent
Offer	43	35
Hjälte	24	19
Kämpe	14	11
Skurk	9	7
Antagonist	9	7
Övrig roll	1	1
Stereotyp saknas/ej tillämbart	24	19
Antal funktionshindrade/summa	124	99

Något fler än hälften av de funktionshindrade aktörerna är antingen offer eller hjältar. För ungefär en femtedel saknas stereotyp roll.

²¹ Ghersetti, Marina 2000.

Drygt en tredjedel av aktörerna med funktionshinder tilldelas en offerroll. De framställs som hjälplösa, svaga och utan möjligheter att påverka sin egen situation. Oftast har de denna roll i nyheter som handlar om vård eller om handikappades rättigheter och delaktighet i samhället, 23 procent för vardera ämnesområdet. Det handlar till exempel om en rörelsehindrad person som inte får något stödboende trots beslut (Rapport 050902), att kommunerna tio år efter psykiatrireformen fortfarande inte vet vilka de psykiskt sjuka är, en grupp som beskrivs som beskrivs som utsatt och bortglömd (Rapport och Aktuellt 050908) och om att de psykiskt sjuka i Småland drabbas av läkarbrist och därför inte får den vård de har rätt till (Smålandsnytt 051111). Mest framträdande är offerrollen bland psykiskt sjuka aktörer, 30 procent, följt av de med sensorisk försvagning, 26 procent. Den saknas däremot helt bland aktörer med inlärningssvårigheter. I sportnyheterna framställs funktionshindrade som offer endast i ett fall. Vanligast är de relativt sett i de regionala nyheterna där de utgör 53 procent.

Näst vanligaste stereotypa roll är hjälten. Var femte aktör beskrivs på detta sätt. I särklass vanligast är rollen i sportnyheterna där 79 procent av de funktionshindrade aktörerna medverkar när de har vunnit eller åstadkommit en oväntad idrottsprestation. Om även andra aktörer beskrivs på samma schabloniserade vis är inte kartlagt, men mycket talar för att sportnyheter i allmänhet handlar mer om de som lyckas än misslyckas inom idrotten. Det är så att säga en stereotyp som följer med ämnesområdet.

Den tredje vanligaste rollen är kämpen. Ungefär var tionde aktör framställs som stark, självständig och oberoende. Sammanlagt handlar det om 14 aktörer, varav 10 framträder i sammanhang som rör fritidssysslor, kultur, nöje eller medier. Bland annat sänder Rapport (051122) ett inslag om att synskadade personer medverkar i en krogshow i Stockholm, där hela restaurangen är mörklad, Sportspiegeln (050619) ett om Jocke, psykiskt funktionshindrad, som går i konstskola och Västnytt (050310) ett om med psykiskt handikappade personer som rockar loss till Guliganbandet.

Skurk- och antagonistrollerna är lika vanliga i undersökningsmaterialet, de utgör 7 procent vardera. Skurkarna är handikappförbund som gjort sig skyldiga till lagbrott. Dels är De synskadades riksförbund, som redan nämnts, inblandade i en lägenhetsskandal, dels rapporterar Västnytt (051025) att Riksförbundet för social och mental hälsa hotas av vräkning efter att styrelsen varit inblandad i korrupcion. Sportnytt (050921) sänder ett inslag om att Svenska handikappidrottsförbundet gjort sig skyldigt till diskriminering.

Rollen som antagonist tilldelas bland annat handikappade personer som är kritiska till och protesterar mot neddragningar inom färdtjänsten (Aktuellt 050202, Västnytt 0504025) och föräldrar till funktionshindrade barn som drabbas av trängselskatt i Stockholm (ABC 050929). Aktörerna framställs som besvärliga på ett närmast positivt sätt, de är krävande och envist påstridiga i fråga om sina behov och rättigheter.

Deltagande eller utanförskap i bild

I tv-inslagen väver ord och bilder fram en nyhetsberättelse om personer, händelser och förhållanden som utspelar sig i verkligheten. Ett gammalt talesätt hävdar att en bild säger mer än tusen ord. Detta kan diskuteras, men klart är att bilder säger något annat än ord. Relativt mycket forskning har gjorts kring ordens budskap och betydelse, betydligt mindre finns om bilderna. Forskarna Birgitta Höijer och Olle Findahl finner dock i receptionsstudier av vad människor kommer ihåg av tv-nyheter att bilden överskuggar texten. Det vill säga att när text och bild inte förmedlar samma budskap, så tar bildens budskap över.²²

Att studera och mäta bildsekvenser och bildmotiv i tv är ett komplicerat arbete. Rörliga bilder visar en nästan obegränsad mångfald av detaljer och motiv som sammanfogade till bildsekvenser skapar komplexa kontexter med många möjliga tolkningar. Bildanalys av tv-nyheter bör därför göras med försiktighet, i synnerhet när materialet är omfångsrikt.

Här görs endast en mycket översiktlig analys av i vilka bildmiljöer funktionshindrade aktörer presenteras och på vilket sätt. Med bildmiljö menas den bildkontext som en funktionshindrad aktör befinner sig i under merparten av den tid som han eller hon syns i bild. En grov uppdelning görs mellan privat och offentlig miljö, där privat syftar till hemmiljö och offentlig till sådana miljöer där allmänheten har tillträde. Analysen mäter vidare om den funktionshindrade aktören illustreras som aktiv/deltagande eller passiv/utanför. Aktiv är den aktör som i bildmaterialet a) ingår i en social kontext tillsammans med vänner, bekanta, arbetskamrater med flera, b) interagerar med andra, till exempel diskuterar, deltar i sociala aktiviteter, med mera och/eller c) agerar på egen hand, genom att till exempel idrotta, åka kollektivtrafik eller uppträda. Omvänt är de aktörer passiva/utanför som i bildmaterialet inte ingår i en social kontext, interagerar med andra och/eller agerar på egen hand.

I 64 fall saknas bilder på funktionshindrad aktör. Det handlar nästan uteslutande om omtalad grupp, förening eller förbund. Endast i åtta fall är det fråga om personer med funktionshinder som inte visas i bild. Dessa faller utanför analysen av bildmiljö. Sammanlagt har 60 av inalles 124 funktionshindrade aktörer visats i bild.

---

²² Findahl, Olle & Höijer, Birgitta 1984.

Tabell 15: Bilden av personer med funktionshinder i nyheternas illustrationer, antal funktionshindrade personer.

		Typ av bildmiljö		Totalt
		Privat	Offentlig	
Funktionshindrad person framställs som	Passiv	2	2	4
	Aktiv	17	39	56
Totalt		19	41	60

Analysen visar att bilden av funktionshindrade personer som aktiva i offentliga miljöer är betydligt mer vanlig i tv-nyheternas illustrationer än tvärt om.

Mer än dubbelt så många personer med funktionshinder filmas eller intervjuas i offentliga miljöer som i privata. Här finns dock vissa skillnader mellan programmen. I sport- och regionala nyheter befinner sig endast en minoritet av de funktionshindrade personerna i privata miljöer, i riksnyheter är fördelningen på privat och offentlig miljö lika stor.

De som framträder som aktiva, det vill säga ingår i en social kontext, interagerar med andra och/eller agerar själva, är hela 14 gånger fler än de som visas som passiva. De två vanligaste offentliga miljöerna är arbetsplatser och idrottshallar. Samtliga inslag där funktionshindrad person filmas i en idrottshall sänds i sportnyheterna. Här är dessutom alla aktörer aktiva.

Sammanfattningsvis ger tv-nyheternas bildmaterial en annan, och delvis motsatt bild av funktionshindrade personer än den som förmedlas genom deras övriga gestaltning i inslagen. En tänkbar förklaring är att nyhetsbilder som visar någon form för aktivitet i allmänhet anses vara mer intressanta och informativa än de som inte gör det. De talar i större utsträckning för sig själva och är inte lika beroende av att ingå i en textuell kontext. I bästa fall är bilder nyhetsbärande, det vill säga att de "äger" nyheten.²³ Detta gäller både för stillbilder och rörliga bilder.

Sammanfattning

- Aktörer med funktionshinder utgör en betydligt mer homogen grupp i nyheterna än övriga aktörer. 95 procent av de förstnämnda medverkar antingen som privatpersoner eller som representanter för handikappförbund och idrottare/idrottsrörelsen. Generellt kan man säga att personer med funktionshinder i huvudsak representerar sig själva i nyhetsprogrammen och talar i egen sak.
- Bland övriga aktörer framträder nästan ingen som privatperson. Merparten medverkar som makthavare och representanter för yrkeslivet för det officiella Sverige.
- Knappt 40 procent av aktörerna med funktionshinder kommer till tals i nyhetsinslagen, för övriga aktörer är andelen nästan dubbelt så hög, 76 procent.

²³ Nordström, Gert Z 1986.

- 78 procent av aktörerna som uppträder med funktionshinder har antingen någon form för sensorisk försvagning, rörelsehinder eller psykisk sjukdom.
- Den vanligaste stereotypa rollen som funktionshindrade aktörer tilldelas är offerrollen, 35 procent. Näst vanligast är hjälterollen, 19 procent.
- En klar majoritet av personer med funktionshinder filmas i offentlig miljö där de framstår som aktiva på olika sätt.

SAMMANFATTANDE SLUTSATSER

Undersökningen är gjord på ett relativt litet material. 25 inslag ligger till grund för den kvalitativa analysen, 67 för den kvantitativa. De två urvalen har gjorts genom komplicerade och stundtals problematiska sökningar i SVT:s programdatabas, vilket kan medföra en viss risk för att alla relevanta inslag inte kommit med. Dessa torde dock vara mycket få.

Resultaten av de båda analyserna är anmärkningsvärt entydiga. Skillnaderna mellan de två studierna och mellan de analyserade programmen är små och generella slutsatser därför möjliga. Det finns dock två program som tydligt skiljer sig från de andra. Sportnytt och Sportspegeln ger andra och delvis alternativa bilder, framför allt när det gäller personer med funktionshinder. De övergripande slutsatser som redovisas nedan gäller därför endast till viss del sporten.

En första uppenbar slutsats av analysen är att endast mycket få nyhetsinslag handlar om funktionshinder och personer med funktionshinder. Både den kvalitativa innehållsanalysen av två syntetiska veckor 2005 och den kvantitativa analysen av nyhetsinslag 2005 och första halvåret 2006 visar detta. I den senare hittades 67 inslag om sammanlagt 136 minuter sändningstid, motsvarande 0,7 promille av total sändningstid. Att resultatet här anger en lägre andel sändningstid än Karin Ljuslinders studie, 2 promille, kan sannolikt bäst förklaras med olika urvalsprinciper och att Ljuslinders studie inte begränsas till nyhetsprogram utan inkluderar hela SVT:s programutbud.

Hur ofta vissa ämnen och problemställningar, personer och intressegrupper bör finnas med i nyhetsbevakningen är vanskliga spörsmål. Journalisternas och redaktionernas urval och bearbetning av händelser som blir nyheter utgår från det så kallade allmänintresset. Något förenklat kan man säga att begreppet utgår från ett antal kriterier på nyhetsvärde. Två sådana är vikt och relevans, det vill säga om nyheten i någon utsträckning berör publiken eller delar av den. Andra avgörande kriterier har att göra med dramatik och sensation. Det finns nyheter som berör många men inte är särskilt dramatiska och sensationella och sådana som berör få men har ett högt sensationsvärde. Vilka händelser som blir stora nyheter är en relativ och nästan alltid dagsaktuell fråga. Svaret beror bland annat på det samlade utbudet av nyheter vid tillfället, de enskilda mediernas format och deras ställning på mediemarknaden. Det finns knappast några fasta mått för hur mycket uppmärksamhet en fråga eller aktör *bör* få i medierna i förhållande till en annan.

Mot denna bakgrund finns heller inget entydigt svar på frågan om funktionshinder och funktionshindrade personer förekommer i *för liten* utsträckning i SVT:s nyhetsprogram.

Däremot kan det konstateras att när personer med funktionshinder förekommer så är det nästan utan undantag i sammanhang som specifikt rör denna grupp. Rapporteringen kännetecknas av att frågorna och aktörerna inte inkluderas på ett naturligt sätt i nyheterna. Det vill säga att funktionshindrade personer inte framträder i egenskap av vanliga och genomsnittliga samhällsmedborgare, utan som represen-

tanter för en särskild grupp med specifika behov och problem. I så måtto är rapporteringen diskriminerande och exkluderande. Den förmedlar och upprätthåller en bild av funktionshindrade som ”dom”, en grupp som står vid sidan om och avviker från det ”vi” som representerar den samhälleliga normen.

Medierna bidrar genom sitt informationsflöde till att vidga medborgarens vyer, men också till att begränsa dem genom stereotypa och förenklade bilder. Förenklningar sker genom kategoriseringar och typifieringar, två egenskaper som kännetecknar nyhetsrapportering i allmänhet. När det gäller personer med funktionshinder visar emellertid analysen att den bild som förmedlas är än mer förenklad och stereotyp än vad som gäller för övriga aktörer. Dels handlar det om att funktionshinder endast beskrivs genom ett fåtal sjukdomar och diagnoser och att nyhetsinslagen oftast har en negativ vinkel som förmedlar bilden av hopplöshet, ohälsa, problem eller utanförskap. Dels handlar det om att funktionshindrade personer i stor utsträckning ges rollen av offer, det vill säga passiva, hjälplösa och svaga personer som sällan för sin egen talan. När de ändå gör så, så framträder de oftast som privatpersoner och endast mycket sällan som talesmän på den offentliga arenan. Personer med funktionshinder behandlas som delar i ett kollektiv, en abstrakt grupp, snarare än som enskilda individer.

En ny och förändrad bild av funktionshinder och personer med funktionshinder i SVT:s nyhetsprogram kräver en ökad medvetenhet och ett annorlunda förhållningssätt från såväl medierna som handikappförbunden själva. Journalisterna och redaktionerna bör i större utsträckning uppmärksamma och motverka de schablonmässiga – och ibland slentrianmässiga – bilder som nyhetsdramaturgin formar och förmedlar. Funktionshindrade personer och handikappförbunden bör å sin sida i större utsträckning uppmärksamma och anpassa sig till de villkor som nyhetsmedierna ställer.

REFERENSER

Andersson Odén, Tomas & Wadbring, Ingela (2003): Teknisk rapport för publicistiska bokslut. Arbetsrapport nr 11, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Andersson Odén, Tomas (2005): 2004 års Publicistiska bokslut. Del 1: Om tidningars redaktioner och innehåll. Arbetsrapport nr 27. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Asp, Kent (2002): "Medialiseringen av det offentliga samtalet". I Fackets och politikens Medialisering - klasskampen på en åsiktsmarknad. LO Idédebatts skriftserie nr 6.

Brune, Ylva (2006): "Den dagliga dosen. Diskriminering i Nyheterna och Bladet". I Camauër, Leonor & Nohrstedt, Stig Arne (red): Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. SOU 2006:21. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Fritzes.

Djerf-Pierre, Monika & Löfgren-Nilsson, Monica (2000): Skeva TV-nyheter. JMG-Granskaren Nr 3/2000, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Edström, Maria (2006): TV-rummets eliter. Föreställningar om kön och makt i fakta och fiktion. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Findahl, Olle & Højjer, Birgitta (1984): Begriplighetsanalys. Lund, Studentlitteratur.

Ghersetti, Marina (2000): Sensationella berättelser. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Ghersetti, Marina & Hvitfelt, Håkan (2000): Slutet på sagan. Prinsessan Dianas död i press, radio och tv. Stockholm; Styrelsen för psykologiskt försvar, rapport 178.

Hvitfelt, Håkan (1989): Nyheterna och verkligheten. Rapport nr 1989:1. Journalisthögskolan, Göteborgs universitet.

Johansson, Marcus (2006): "Husbondens röst i etnifierad lokalpress. I Camauër, Leonor & Nohrstedt, Stig Arne (red): Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. SOU 2006:21. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Fritzes.

Ljuslinder, Karin (2002): På nära håll är ingen normal. Handikapdiskurser i Sveriges television 1956-2000. Umeå universitet.

Nohrstedt, Stig Arne & Camauër, Leonore (red) (2006): Mediernas Vi och Dom. mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen. SOU 2006:21. Rapport från utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Fritzes.

Nordström, Gert Z (1986): Påverkan genom bilder. Rapport nr 133, Styrelsen för psykologiskt försvar, Stockholm.

SOU 2005:41: Bortom vi och dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: Justitiedepartementet.

Övriga:

Policy för etnisk och kulturell mångfald i SVT 2005. Stockholm, Mångkulturellt Center SVT

The representation and portrayal of people with disabilities on analogue terrestrial television. Office of Communication (OFCOM), December 2005.

Bilaga 1: Exempel på inslagslista och sökfrågor från sökningar på ämnesord i SVT:s programdatabaser.

ID	Program	Datum	Tid	Ämne	Längd	Arkivnr
61A (NY)	ABC	05-30	22:15	Färdtjänstkritik	?	C-2005-0530-FARDTJANSTKRITIK
60A (NY)	ABC	07-12	22:15	SL & handikapp	?	C-2005-0530-SLHANDIKAPP
59A (NY)	ABC	09-25	17:55	Handikappkritik	?	C-2005-0926-HANDIKAPPKRITIK
55A (NY)	ABC	09-27	22:15	Handikapp, kollektivtrafik	?	C-2005-0927-HANDIKAPPENDEL
63A (NY)	ABC	09-29	22:15	Handikappsträngsel	?	C-2005-0928-HANDIKAPPSTRANGSEL
58A (NY)	ABC	12-05	17:55	Färdtjänst	?	C-2005-1205-FARDTJANSTKLAGAN
29A	Aktuellt	02-02	21:00	Färdtjänst (löp)		A-2005-0202-LOPFARDTJANST21
28A	Aktuellt	02-02	21:00	Färdtjänst (inslag)	5.42	A-2005-0202-FARDTJANST
27A	Aktuellt	02-02	21:00	Färdtjänst (studiovju)	3.05	A-2005-0202-STUDIOLOOW
6A	Aktuellt	02-19	18:00	Reumatiker	2.09	R-2005-0217-REUMATIKER
12A	Aktuellt	05-17	18:00	Vårdkvalitet (köer)	1.06	A-2005-0517-VARDGARANTII8NY
13A	Aktuellt	07-28	21:00	Synskadade	4.38	A-2005-0728-SYNSKADADE
14A	Aktuellt	08-01	21:00	Synskadade (löp)		NG-2005-0801-LOPSYNSKADENY
15A	Aktuellt	08-03	21:00	Synskadade	2.10	A-2005-0729-SYNSKADADE2
4B (NY)	Aktuellt	09-08	21:00	Psykreform	2.19	A-2005-0908-PSYKDEL2
26A	Aktuellt	11-10	21:00	Strålskador → handikapp	3.05	A-2005-1110-SKADESTAND21
46A	Aktuellt	12-30	21:00	Möte i socialnämnd, psyk. funk.hinder	2.22	A-2005-1214-SOCIALTJANSTSALA
5A	Gomorrön Sverige	03-14	?	Psyk.sjuka.	1.29	R-2005-0314-PSYKBILD
52A (NY)	Gomorrön Sverige	04-21	?	TGM förskingring	?	OBS! Ej i arkiv!
1D (NY)	Gomorrön Sverige	05-10	6:40 (?)		1.10	R-2005-0510-STROKE
9A	Gomorrön Sverige	05-18	?	Hjärtsjuka	1.20	R-2005-0517-HJARTSJUKA
45A	Gomorrön Sverige	05-19	?	Träffpunkt för funk.hindrade m psykiskt handikapp	3.27	C-2005-0518-FOUNTAINHOUSE
50A (NY)	Gomorrön Sverige	07-06	?	TGM Jacobsson (skytte)	?	OBS! Ej i arkiv!
25A	Gomorrön Sverige	07-19	?	Neurosedyn	2.09	K-2005-0718-NEUROSEDYNSKADAD
51A (NY)	Gomorrön Sverige	08-03	?	TGM arbets-do (diskr. i arbetslivet)	?	OBS! Ej i arkiv!
49A (NY)	Gomorrön Sverige	08-04	?	Diskriminering. DO, Jämo, studio?	?	OBS! Ej i arkiv!
44A	Gomorrön Sverige	08-10	?	Idrottsskola för funk.hindrade barn	1.24	K-2005-0809-HANDIKAPPSKOLA

Bilaga 2: Analyserade sändningar

Datum	Program
050530	ABC 22.15
050530	ABC 22.15
050927	ABC 22.15
050929	ABC 22.15
050202	Aktuellt 21.00
050202	Aktuellt 21.00
050202	Aktuellt 21.00
050219	Aktuellt 18.00
050219	Aktuellt 18.00
050517	Aktuellt 18.00
050801	Aktuellt 21.00
050801	Aktuellt 21.00
050803	Aktuellt 21.00
050908	Aktuellt 21.00
050908	Aktuellt 21.00
050908	Aktuellt 21.00
051110	Aktuellt 21.00
051110	Aktuellt 21.00
051230	Aktuellt 21.00
060424	Aktuellt 18.00
050810	Gävledala 22.15
050926	Kulturnyheterna 19.00
051128	Kulturnyheterna 19.00
050218	Rapport 19.30
050218	Rapport 23.10
050301	Rapport 16.00
050305	Rapport 19.30
050305	Rapport 19.30
050426	Rapport 19.30
050517	Rapport 19.30
050902	Rapport 19.30
050902	Rapport 19.30
050908	Rapport 19.30
050908	Rapport 19.30
051122	Rapport 19.30
051122	Rapport 19.30
060124	Rapport 19.30
060125	Rapport 19.30
060305	Rapport 19.30
060316	Rapport 19.30
050509	Smålandsnytt 22.15
050908	Smålandsnytt 22.15
051111	Smålandsnytt 22.15
050117	Sportnytt 22.03
050921	Sportnytt 22.03

050922	Sportnytt 22.03
051104	Sportnytt 22.03
051104	Sportnytt 22.03
500520	Sportnytt 22.03
500520	Sportnytt 22.03
050227	Sportspegeln 20.30
050313	Sportspegeln 20.30
050417	Sportspegeln 20.30
050515	Sportspegeln 20.30
050515	Sportspegeln 20.30
050619	Sportspegeln 20.30
051027	Sportspegeln 20.30
050202	Sydnytt 19.10
050202	Sydnytt 19.10
050403	Tvärsnytt 22.15
050310	Västnytt 19.10
050425	Västnytt 19.10
050425	Västnytt 22.15
051025	Västnytt 17.55
060201	Västnytt 22.15
060111	Östnytt 22.15
060111	Östnytt 22.15
060111	Östnytt 22.15

Bilaga 3: Indexvärden över representation och positiv/negativ vinkel fördelade på ämnesområden.

	indexvärde representation	indexvärde positiv/negativ vinkel
Sysselsättning	-100	0
Offentlig ekonomi	-100	-100
Vård	-45	-81
Sociala frågor	-100	-100
Skola, utbildning	-100	-100
Fritid	-33	+33
Miljö	-100	-100
Kultur, nöje, medier	-50	+100
Kommunikation	-100	-100
Rättsväsende, brott	-100	-28
Sport	+83	+83
Vetenskap	-100	+66
Delaktighet, rättigheter	-55	-77

Indexvärdena har räknats fram på följande sätt:

$$\text{Representation} = \frac{(\text{individuell} - \text{kollektiv}) * 100}{\text{alla inslag}}$$

$$\text{Positiv/negativ vinkel} = \frac{(\text{positiv} - \text{negativ}) * 100}{\text{alla inslag}}$$

För båda indexen kan skalan variera från +100 till -100, där +100 står för enbart positivt vinklade inslag respektive enbart individuell representation och -100 står för enbart negativt vinklade inslag respektive enbart kollektiv representation.

Bilaga 4: Tabellbilaga

Tabell 1	Ämnesord som användes för sökningar i SVT:s programdatabas, SVT-katalogen.
Tabell 2	Antal granskade sändningar och inslag under två syntetiska veckor.
Tabell 3	Funktionshinder och funktionshindrade personers betydelse i inslaget, antal inslag
Tabell 4	Ord och uttryck som används för att beskriva funktionshinder
Tabell 5	Inslagens fördelning på olika ämnesområden, antal inslag.
Tabell 6	Positiv och negativ vinkling i inslagen, antal och procent.
Tabell 7	Representation i inslagen, antal och procent.
Tabell 8	Typ av problemformulering i inslagen, antal och procent.
Tabell 9	Aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.
Tabell 10	Typ av framträdanden för aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.
Tabell 11	Aktörer som talar om funktionshindrade aktörer, antal och procent.
Tabell 12	Typ av representation bland aktörer med funktionshinder och övriga aktörer, antal och procent.
Tabell 13	Typer av funktionshinder, antal funktionshindrade aktörer och procent.
Tabell 14	Stereotypa roller, antal funktionshindrade aktörer och procent.
Tabell 15	Bilden av personer med funktionshinder i nyheternas illustrationer, antal funktionshindrade personer.
Figur 1	Ämnesområden fördelade på positiv/negativ vinkel och representation.

KODBOK FÖR UNDERSÖKNING AV FUNKTIONSHINDER OCH FUNKTIONSHINDRADE
PERSONER I SVERIGES TELEVISIONS NYHETSPROGRAM (december 2006)

INSLAGETS RUBRIK

ID-NUMMER INSLAG
0 - (löpande)

DATUM
ÅÅ-MM-DD

PROGRAM

1	Rapport 19.30
2	Aktuellt 21.00
3	Kulturnyheterna 19.00
4	Sportnytt 22.03
5	Sportspegeln 20.30
11	Rapport 23.10
12	Aktuellt 18.00
21	Rapport 16.00
31	ABC, 22.15
32	Smålandsnytt, 22.15
33	Tvärsnytt, 22.15
34	Västnytt, 19.10
35	Västnytt, 17.55
36	Sydnytt, 19.10
37	Västnytt, 22.15
38	Gävledala, 22.15
39	Östnytt, 22.15

INSLAGSLÄNGD
001 - 999 sekunder

INSLAGSTYP

1	puff
2	telegram
3	matchresultat, sport
4	nyhetsinslag
5	featureinslag
6	studiotervju
7	studiokommentar, analys
8	studiodebatt
9	programavslutning
10	stå-upp/direktintervju m reporter på plats
13	övrigt
15	ej tillämbart

HUVUDSAKLIGT ÄMNE

100	Jordbruk, skogsbruk, fiske
110	Sysselsättning
120	Offentlig ekonomi (inkl skattefrågor)

130	Regionala frågor
140	Näringsliv, företagsekonomi
150	Familjefrågor
160	Vårdfrågor
170	Sociala frågor
180	Skol- och utbildningsfrågor
190	Fritid & hobby (exkl. sport)
200	Hem & bostad
210	Miljöfrågor
220	Invandrings-/flyktingfrågor
230	Religion
240	Kultur, nöje, medier
250	Kommunikation, kollektivtrafik, färdtjänst
260	Arbetslivsfrågor, -belastning
261	Rättsväsende
271	Kriminalitet, fusk och fiffel
280	Sport, allmänt
281	Fotboll
282	Basket
283	Ishockey
284	Segling
285	Rugby
286	Skytte
287	Rullstolslöpning
288	Simning
290	Vetenskap, teknik, medicin
300	EU-frågor
310	Demokrati: inflytande
320	Demokrati: jämställdhet/delaktighet
330	Demokrati: rättigheter
380	Kuriosa
390	Övrigt
400	Ej urskiljbart

FUNKTIONSHINDER BETYDELSE I INSLAGET

1	central betydelse (huvudfokus)
2	underordnad betydelse (i bakgrunden)

REPRESENTATION

1	individnivå (representerar sig själv, specifik grupp)
2	kollektiv (organisation, samhälle)

PROBLEMFÖRMULERING

1	ekonomiska kostnader
2	rättigheter, lagstiftning
3	fördomar, stereotypisering
4	deltagande i samhället
5	brott och straff/fiffel & fusk
6	skadestånd, ersättningar
7	arbetsmiljö
8	problemformulering vag/otydlig

VALENS

1	positiv
2	negativ
3	både och
4	neutral

Följande variabler kodas för samtliga aktörer med funktionshinder:

FUNKTIONSHINDRAD AKTÖR (F-AKTÖR)

Se särskild lista.

F-AKTÖR FRAMTRÄDANDE

- 1 uttalar sig
- 2 refereras
- 3 omnämns

F-AKTÖR KÖN

- 1 kvinna
- 2 man
- 3 ej urskiljbart
- 4 ej tillämbart
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämpbar

F-AKTÖR ÅLDER

- 1 småbarn
- 2 skolbarn
- 3 ungdom
- 4 vuxen
- 5 framgår ej
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämpbar
- 199 ej tillämbart

F-AKTÖR ROLL

- 1 huvudperson(-er)
- 2 biperson(er)
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämpbar

F-AKTÖR EGEN TALAN ELLER OMBUD

- 1 egen talan
- 2 ombud
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämbart

F-AKTÖR REPRESENTATION

- 1 privatperson, enskild aktör
- 2 yrkesutövare, medverkar pga av yrke
- 3 representant för grupp (t.ex. synskadade/lag)
- 4 makthavare
- 9 framgår ej
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämbart

TYP AV FUNKTIONSHINDER F-AKTÖR

- 1 rörelsehinder
- 2 psykisk sjukdom
- 3 sensorisk/neurologisk försvagning
- 4 missbildning/fysisk försvagning
- 5 inlärningssvårigheter

- 6 annat
- 9 ospecificerat
- 99 f-aktör omtalas/ej tillämbart

BESKRIVNING AV FUNKTIONSHINDER

F-AKTÖR VINKEL

- 1 offer, utsatt, hjälplös, beroende
- 2 kämpe, oberoende, stark
- 3 hjälte, vinnare
- 4 fördomar, diskriminering, stereotypisering
- 5 skurk
- 6 antagonist
- 99 vinkling saknas/ej tillämbart

BILDMILJÖ SOM F-AKTÖR VISAS I

- 1 passivt porträtt
- 2 passiv i privat miljö
- 3 passiv i offentlig miljö
- 4 passiv i skola, utbildningssammanhang
- 5 passiv på arbetsplats
- 6 passiv hos myndighet
- 7 passiv på vårdinrättning
- 8 passiv på sjukhus/hos läkare
- 9 passiv i gatumiljö
- 10 passiv i naturen
- 11 passiv i idrottssammanhang
- 12 passiv på restaurang, nattklubb
- 13 på bio, teater, konsert, museum
- 14 passiv i TV-studio
- 51 aktiv situationsbild, allmänt
- 52 aktiv i privat miljö
- 53 aktiv i offentlig miljö
- 54 aktiv i skola
- 55 aktiv på arbetsplats
- 56 aktiv hos myndighet
- 57 aktiv på vårdinrättning
- 58 aktiv på sjukhus/hos läkare
- 59 aktiv i gatumiljö
- 60 aktiv i naturen
- 61 aktiv i idrottshall
- 62 aktiv på restaurang, nattklubb
- 63 aktiv på bio, teater, konsert, museum
- 64 aktiv i TV-studio
- 90 abstrakt grupp/aktör = ej tillämbart
- 99 bildmotiv saknas

AKTÖR1 SOM TALAR OM FUNKTIONSHINDRAD AKTÖR

- 1 politiker
- 2 tjänsteman
- 3 professionen
- 4 anhörig
- 5 arbetsgivare
- 6 vän/kollega

- 7 annan funktionshindrad person
- 9 övrig
- 10 den journalistiska rösten (passiv)
- 11 den journalistiska rösten (aktiv)
- 99 aktör omtalas ej

AKTÖR2 SOM TALAR OM FUNKTIONSHINDRAD AKTÖR
Samma kategorier som ovan.

AKTÖR3 SOM TALAR OM FUNKTIONSHINDRAD AKTÖR
Samma kategorier som ovan.

Följande variabler kodas för samtliga övriga aktörer:

ÖVRIG AKTÖR

Se särskild aktörslista.

ÖVRIG AKTÖR FRAMTRÄDANDE

- 1 uttalar sig
- 2 refereras
- 3 omtalas

ÖVRIG AKTÖR KÖN

- 1 kvinna
- 2 man
- 3 ej urskiljbart
- 4 aktör omtalas/anges ej
- 199 ej tillämbart

ÖVRIG AKTÖR ÅLDER

- 1 småbarn
- 2 skolbarn
- 3 ungdom
- 4 vuxen
- 5 framgår ej
- 6 aktör omtalas/anges ej
- 199 ej tillämbart

ÖVRIG AKTÖR REPRESENTATION

- 1 privatperson, enskild aktör
- 2 yrkesutövare, medverkar pga av yrke
- 3 representant för grupp (t.ex. synskadade)
- 4 makthavare
- 9 framgår ej
- 99 aktör omtalas/anges ej
- 199 ej tillämbart

KOMMENTARER

Aktörslista

Politik

- 1) S
- 2) M
- 3) Fp
- 4) C
- 5) Kd
- 6) V
- 7) Mp
- 10) Statliga utredare (utredare åt regeringen m fl)
- 11) Regeringen (ej enskilda s-politiker)
- 12) Den borgerliga alliansen
- 13) "Politikerna"

Stat, kommun och landsting

Företrädare för stat (olika myndigheter)

- 21) Forskare, universitet
- 25) Socialstyrelsen
- 26) Skatteverket
- 27) Vägverket
- 28) Näringsdepartementet

Företrädare för kommun

- 31) Skolpersonal
- 32) Socialförvaltningen
- 33) Färdtjänst
- 34) Handikappförvaltningen
- 35) "Projektledare" (social- eller handikappförvaltningen?)

Företrädare för landsting

- 41) Sjukhus, läkare, psykolog
- 42) Länsstyrelsen
- 43) SL (Stockholms lokaltrafik)

Företrädare för näringsliv

- 51) Privat vårdföretag
- 52) Privat undersökningsföretag, informationsföretag
- 53) Privat taxi/transport m.m.

Företrädare för samhälle, div.

- 61) Kommunförbundet/Landstingsförbundet/Sveriges Kommuner och Landsting
- 62) Advokat, jurist

Handikappförbund, -organisationer

- 71) Handikappidrottsförbundet
- 72) Sveriges stamningsföreningars riksförbund
- 73) Hörselskadades riksförbund
- 74) Handikappförbundens samarbetsorganisation
- 75) Organisationer för psykiskt funktionshindrade personer
(Fountain House, Riksförbundet för social och mental hälsa,
m.fl.)
- 76) Handikappombudsmannen (HO)
- 77) Synskadades riksförbund
- 78) Reumatikerförbundet
- 79) De handikappades riksförbund
- 80) Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO)
- 81) De neurologiskt handikappades riksförbund

Aktörer inom idrottsliga sammanhang

- 91) Aktiv idrottare
- 92) Tränare, lagledare, funktionär
- 93) Organisatoriskt ansvarig (talespersoner, förbundsledare,
m.m.)

Fristående privatpersoner

- 100) Privatperson
- 101) Familj
- 102) Vänner
- 103) Assistent
- 110) Abstrakt samhällelig grupp (barn, gamla, "dom handikappa-
de", m.m.)

Aktör inom konst/kultur/nöje/fritid

- 111) Konstnär
- 112) Skådespelare/dramatiker/musiker

